

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERS KİTAPLARINDAKİ TOPLUMSAL
CİNSİYET ALGISI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kerim DEMİRDÖVEN

KOCAELİ 2020

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERS KİTAPLARINDAKİ TOPLUMSAL
CİNSİYET ALGISI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kerim DEMİRDÖVEN

Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOKGÖZ GÜNEŞ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 29.07.2020/18

KOCAELİ 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
RESİMLER LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. PROBLEM DURUMU.....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	5
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	7
1.5. SAYILTILAR.....	7
1.6. TANIMLAR.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI.....	9
2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	9
2.1.2. Kalıpyargılar.....	10
2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET ALANINDA YAPILMIŞ ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR.....	11
2.2.1. Ulusal Çalışmalar.....	11
2.2.2. Uluslararası Çalışmalar.....	13
2.2.2.1. CEDAW.....	13
2.2.2.2. İstanbul Sözleşmesi.....	14
2.2.2.3. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu.....	14
2.2.2.4. Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....	15
2.3. EĞİTİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET.....	16
2.3.1. Eğitim.....	16
2.3.2. Program Türleri ve Toplumsal Cinsiyet.....	17
2.3.3. Hayat Bilgisi Dersi.....	18
2.3.4. Ders Kitapları.....	20
2.3.5. Ders Kitapları ve Toplumsal Cinsiyet.....	20
2.4. ALANYAZINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	30
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	30
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	31
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ.....	31
3.3.1. Görsellerin ve Metinlerin İncelemesinde Kullanılan Kategoriler ve Açıklamalar.....	32
3.3.1.1. Cinsiyetlerin Kullanılma Sıklıkları.....	32

3.3.1.2.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Üstlendikleri Meslekler.....	32
3.3.1.3.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Oynadıkları Oyunlar ve Yaptıkları Sportif Faaliyetler.....	33
3.3.1.4.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Sergilemiş Oldukları Tutum, Davranış ve Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri	33
3.3.1.5.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Ev İçerisindeki Görev ve Sorumlulukları.....	33
3.3.1.6.	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Karşıtı Olumlu Örnekler	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.	BULGU VE YORUMLAR	34
4.1.	Cinsiyetlerin Kullanılma Sıklıkları	34
4.2.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Üstlendikleri Meslekler	34
4.2.1.	1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık).....	35
4.2.2.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)	36
4.2.3.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	38
4.2.4.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	40
4.2.5.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)	41
4.3.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Oynadıkları Oyunlar ve Yaptıkları Sportif Faaliyetler.....	44
4.3.1.	1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık).....	44
4.3.2.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)	45
4.3.3.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	47
4.3.4.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	49
4.3.5.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)	51
4.4.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Sergilemiş Oldukları Tutum, Davranış ve Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri	53
4.4.1.	1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık).....	53
4.4.2.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)	54
4.4.3.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	55
4.4.4.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	56
4.4.5.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)	59
4.5.	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Ev İçerisindeki Görev ve Sorumlulukları .	61
4.5.1.	1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık).....	61
4.5.2.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)	62
4.5.3.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	65
4.5.4.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	66
4.5.5.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)	68
4.6.	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Karşıtı Olumlu Örnekler	70
4.6.1.	1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık).....	70
4.6.2.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)	71
4.6.3.	2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	74
4.6.4.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları).....	74
4.6.5.	3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)	75
	SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	76
	SONUÇ VE TARTIŞMA	76
	Cinsiyetlerin Kullanılma Sıklıkları	76
	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Üstlendikleri Meslekler	76
	Cinsiyetlere Göre Bireylerin Oynadıkları Oyunlar ve Yaptıkları Sportif Faaliyetler.....	78

Cinsiyetlere Göre Bireylerin Sergilemiş Oldukları Tutum, Davranış ve Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri	80
Cinsiyetlere Göre Bireylerin Ev İçerisindeki Görev ve Sorumlulukları .	81
Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Karşıtı Olumlu Örnekler	83
ÖNERİLER	84
KAYNAKÇA	86
ÖZGEÇMİŞ.....	94

ÖNSÖZ

Çalışmamın başından sonuna kadar geçen süreçte, sorularımı sabırla cevaplayarak beni aydınlatan, verdiğim kararları sonuna kadar destekleyen ve akademik bilgisini benden esirgemeyerek yolumu aydınlatan sevgili danışmanım, değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOKGÖZ GÜNEŞ'e teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans sürecine birlikte başladığım, öneri ve görüşleriyle her zaman desteğini gördüğüm çok değerli arkadaşım Aslı OTAVLU'ya ve akademik bilgi ve birikimiyle hiçbir zaman desteğini esirgemeyen dostum Cumali KELEŞ'e şükranlarımı sunarım.

Beni yetiştirip bugünlere ulaşmamı sağlayan, her zaman desteklerini yanımda hissettiğim çok kıymetli annem Macide DEMİRDÖVEN'e ve babam Muhiddin DEMİRDÖVEN'e sonsuz saygı ve sevgilerimi sunarım.

Yüksek lisans sürecinde bana olan güvenini her defasında dile getiren, desteğini ve inancını bana her zaman hissettiren sevgili eşim, Hanife Elif DEMİRDÖVEN'e ve bu süreçte zamanından çalmak zorunda kaldığım canım kızım Nehir'e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 2019-2020 eğitim öğretim yılında ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflarda okutulan hayat bilgisi ders kitaplarını, toplumsal cinsiyet bağlamında incelemektir.

Nitel desene sahip olan çalışmada dokümantasyon yöntemi kullanılarak toplanan verilerin içerik analizi yapılmıştır. Çalışmada, hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan metin ve görseller incelenerek altı adet alt probleme cevap aranmıştır. Bu amaçla kitaplarda yer alan karakterlerin cinsiyetlere göre dağılımı belirlenip, bu karakterlerin yaptıkları meslekler, oynadıkları oyun ve yaptıkları sportif faaliyetler, kişilerin sahip oldukları tutum, davranış ve kişilik özellikleri ve yaptıkları ev işleri toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında incelenmiştir. Bununla birlikte; kitaplarda yer alan toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşıtı olumlu örnekler de incelenerek çalışmanın bir diğer alt problemi olarak cevap aranmıştır.

Çalışmanın sonucuna göre; incelenen ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği algısı yaratabilecek örneklerin yer aldığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bu algıyı ortadan kaldırabilecek örneklerin de varlığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ders Kitabı, Hayat Bilgisi, Toplumsal Cinsiyet

ABSTRACT

The aim of this study is examining the life science text books, which are studied in primary schools in the first, second and third grades in 2019-2020 education academic year, in context of gender.

In this qualitative study, the content analysis of data that are collected by the means of documentation is done. In the work, it is searched for an answer to the six sub problems by examining the texts and the visuals in the life science textbooks. Within this context, the distribution of the gender is determined and these characters, jobs, games they play, their sportive activities, their attitudes, behaviors, personal qualities and house works that they do, are examined by means of gender. In addition to this, it is searched for an answer to another sub problem which occurs in the textbooks via examining the positive examples of anti-gender inequality.

According to the result of the study; it is concluded that, there are examples which can create gender perception. However it is detected that there are also examples which can eliminate this perception.

Keywords: Text Book, Life Science, Gender

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. İncelenen Ders Kitapları	31
Tablo 2. Cinsiyetlerin Kullanılma Sayıları	34
Tablo 3. Cinsiyetlere Göre Meslek Sayıları.....	35
Tablo 4. 1.Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler	35
Tablo 5. 2.Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler	36
Tablo 6. 2.Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler	39
Tablo 7. 3.Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler	40
Tablo 8. 3.Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler	42
Tablo 9. 1.Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler	44
Tablo 10. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler	46
Tablo 11. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler	47
Tablo 12. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler	49
Tablo 13. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler	51
Tablo 14. 1. Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri	53
Tablo 15. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri	54
Tablo 16. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri	55
Tablo 17. 3.Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri	57
Tablo 18. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri	60
Tablo 19. 1. Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri	61
Tablo 20. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri	62
Tablo 21. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri	65
Tablo 22. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri	66
Tablo 23. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri	68

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1 Öğretmen ve Doktor	37
Resim 2. Okul Servisi	37
Resim 3 Kamu Görevlileri	38
Resim 4. Şoförlük.....	39
Resim 5. Kadın Mesleği Öğretmenlik.....	41
Resim 6. Çeşitli Meslekler	42
Resim 7. Ailede Meslekler.....	43
Resim 8. Polis ve Anne	43
Resim 9. Oyuncak Bebek	45
Resim 10. Çeşitli Oyunlar	44
Resim 11. Spor.....	46
Resim 12. Çocuk Odası.....	47
Resim 13. İstekler.....	48
Resim 14. Sanat ve Spor	50
Resim 15. Kamp.....	51
Resim 16. Okul Bahçesi.....	52
Resim 17. Geleneksel Oyunlar.....	52
Resim 18. Kına ve Sünnet.....	54
Resim 19. Gelin Alma.....	56
Resim 20. Sınıf Düzeni	57
Resim 21. Bilim insanı.....	58
Resim 22. Annelik.....	59
Resim 23. Doğru ve Yanlış Davranışlar	60
Resim 24. Ev İşleri.....	63
Resim 25. Ev İçi Görevler.....	64
Resim 26. Görev Paylaşımı.....	65
Resim 27. Ev kazaları	67
Resim 28. Pazar Yeri.....	67
Resim 29. Tamirat.....	68
Resim 30. Çamaşır Yıkama.....	69
Resim 31. Meslekler.....	70
Resim 32. Okul İdaresi.....	71
Resim 33. Sorumluluk Dağılımı	70
Resim 34. Temizlik	72
Resim 35. Mutfak İşbirliği	72
Resim 36. Mama Yediren Baba	73
Resim 37. İş Bölümü.....	74
Resim 38. Baba ve Çocuğu	74
Resim 39. Ev Temizliği.....	75

GİRİŞ

Cinsiyet, kadın ve erkeğin biyolojik ve toplumsal farklılıklar bakımından ele alınabildiği çok yönlü bir kavramdır. Giddens (2012: 505) cinsiyet terimini, kişinin fizyolojik olarak erkek ya da dişi olarak nitelendirilmesi şeklinde belirtirken, toplumsal cinsiyeti ise erkek ve dişiler arasındaki toplumsal ve kültürel farklılıklar olarak belirtmiştir. Öngen ve Aytaç (2013: 2) ise toplumsal cinsiyeti; toplumda kadın ve erkeğin cinsiyete dayalı ilişkilerini belirlemek amacıyla hem erkeği hem de kadını ilgilendiren bir kavram şeklinde açıklamışlardır.

Cinsiyet rollerinin edinilmesinde çeşitli etmenler belirleyici olmaktadır. Toplumsal cinsiyet farklılıklarının ortaya çıkıp, cinsiyetlerin toplumsallaşmasında aile ve medya gibi etmenler belirleyici rol üstlenirler (Giddens, 2012: 506). Erdol ve Gözütok' a (2019: 1499) göre toplumsal cinsiyet sosyalleşme sürecinde öğrenilmektedir ve ailede başlayan bu süreç okullarda devam etmektedir. Sayılan'a (2012: 14) göre ise eğitim sistemleri toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının edinilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Asan'a (2010: 67) göre bireyin toplumsallaşmasında en önemli dönemlerden biri ilköğretim çağıdır ve bu dönem bireylerin cinsiyetçi öğeleri öğrendiği bir süreçtir. Orbeyi ve Güven'e (2008: 134) göre, ilköğretim kurumları bireyin toplumsal rollerini öğrenmesi ve öğrencinin bir sonraki eğitim seviyesine hazırlanması için temel basamak görevi görür. Bu süreçte yer alan ders kitapları bireylere rehberlik eden başlıca eğitim materyalleridir. Yalçın'a (1994) göre, bilgiyi öğrenciye aktarmada, öğrencinin edindiği yeni bilgileri uygulamasında ve yeni bilgileri edinmeye yönelmesinde en önemli destek ders kitapları tarafından verilmektedir (Aktaran: Özbay, 2003: 63). Bununla birlikte, eğitimciler farkında olmadan öğrencilere örtük müfredat aracılığı ile cinsiyetçi mesajlar sunabilmekte ve bu süreçte eğitim materyalleri ve ders kitapları önemli rol oynamaktadır (Özdemir ve Karaboğa, 2019: 762). İlkokulun her sınıf kademesinde yer alan ders kitaplarında örtük programın içeriği olabilecek şekilde cinsiyetçi ifadeler barındırabilen

görsellerin veya metinlerin varlığından söz edilebilir (Özdemir ve Karaboğa, 2019: 763). Ders kitaplarında yer alan cinsiyetçi söylemlerin giderilmesiyle, öğrencilerin cinsiyetçi düşünce kalıplarını edinmelerinin önüne geçilebilir ve cinsiyetler arası eşitliğin sağlanmasında adım atılabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. PROBLEM DURUMU

Toplumda meydana getiren temel unsur olan insanlar tarih boyunca dil, din, ırk gibi birçok farklılıklar ve ayrışmalar yaşamıştır. Cinsiyet ayrımı da bu süreçte meydana gelmiş ve kadın-erkek arasındaki ayrışma ortaya çıkmıştır. Kadın-erkek ayrımına bakıldığında; kadınlar aleyhine bir ayrımcılığın ortaya çıktığı görülmektedir (Demirbilek, 2007: 13).

Fiziksel yapının toplumdaki etkisi özellikle kadınları dezavantajlı gruplar kalıbına sokmuştur. Fiziksel özelliklerin belirlediği normlar aracılığıyla toplumsal olarak kadın ve erkeğe yönelik kimlik ve roller verilmiştir (Yeter, 2015: 192). Bunun neticesinde toplumsal cinsiyet rolleri ortaya çıkmış ve içinde bulunulan toplumun kültürel yapısı cinsiyetler arası rol dağılımlarını yaparak kendi kalıp yargılarını oluşturmuşlardır. Bora (2012: 3), kadınların kadın oldukları için maruz kaldıkları ayrımı, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı olarak nitelemiştir.

Kadın ve erkeğin toplumda üstlendikleri görevler, sahip oldukları haklar, üretim faaliyetlerindeki işlevleri gibi birçok unsur toplumsal cinsiyete göre şekillenmektedir (Gümüšoğlu, 2016: 59). Bireylerin toplumsal cinsiyet algısını edinmesinde kültür ve kişilerin eğitim düzeyi önemli bir yere sahiptir. Kişinin yakın çevresinde gördüğü tutum ve davranışlar bireyin öğrenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bandura'ya (2001) göre bilişsel, duyuşsal ve davranışların tamamına yakını gözlem yoluyla edinilebilir. Bu açıklama da bizlere gösteriyor ki toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının edinilmesinde kişinin bulunduğu çevre önemli rol oynamaktadır.

Okullar bireyin insani değerlerini kazandığı ve bu konuda belli görevlerin gerçekleşmesinin beklendiği kurumlarıdır (Kasapoğlu, 2013: 97). Dewey'e (2019: 23) göre toplumun kendisinde meydana getirdiği unsurlar okullar aracılığıyla

bireylere aktarılır. Arslan'a (2001) göre okullarda ulaşılması amaçlanan davranışları, bu amaçları gerçekleştirmek üzere belirlenecek dersleri ve konuları, bu konuların işlenmesinde öğretmene rehberlik edecek olan kılavuza öğretim programı denir (Aktaran; Melanlıoğlu, 2008: 66). Öğretim programı çerçevesinde, kullanılan eğitim materyalleri ile birlikte istendik tutum ve davranışa sahip bireyler yetiştirilebilir. Bu bakımdan toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde ve eşitsizliğin önüne geçilmesi hususunda okullar önemli bir rol üstlenebilir.

Öğretmen ve öğrenci için önemli bir kılavuz rolü üstlenen ders kitapları temel bir kaynak görevi görmektedir (Özkan, 2010: 1126). Gümüšoğlu'na (2016: 14) göre, ders kitapları, özellikle de ilkököl çağındaki çocukların tarihsel algı ve toplumsal konumlarını şekillendirmede önemli rol alır. Tüfekçioğlu'na (1997) göre ders kitapları içinde bulunduğu dönemin toplum yapısını ve siyasi özelliklerini yansıtmaları bakımından ipuçları içermektedir (Aktaran; Gümüšoğlu, 2010: 1126).

Akkaş ve Uyanık'a (2016) göre şiddetin meydana gelmesinin temelinde yatan saldırganlık dürtüsü toplumsallaşma süreciyle birlikte öğrenilebilmektedir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde toplumun bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi gerekmektedir. Karal ve Aydemir'in (2012) çalışması bize kadına şiddetin her eğitim seviyesinde olabildiğini fakat eğitim seviyesi arttıkça, şiddet olaylarının sayısında görece bir azalma olduğunu göstermektedir. Bu çalışmadan da çıkarılabilecek sonuçla eğitim kalitesindeki artış, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesinde önemli rol oynayabilir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı hayat bilgisi ders kitaplarını toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında incelemektir.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır.

Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan metin ve görsellerde;

1. Cinsiyetlerin kullanılma sıklıkları nelerdir?
2. Cinsiyetlerin üstlendikleri meslekler nelerdir?

3. Cinsiyetlere göre oynanan oyunlar ve yapılan sportif faaliyetler nelerdir?
4. Cinsiyetlere göre bireylerin sergilemiş oldukları tutum, davranışlar ve sahip oldukları kişilik özellikleri nelerdir?
5. Cinsiyetlerin aile yapıları ve yaptıkları ev işleri nelerdir?
6. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşıtı olumlu örnekler var mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumsal cinsiyet, geçmişten günümüze titizlikle üzerinde durulan bir konu olmasının yanı sıra, gün geçtikçe de önemi artmaktadır. Her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini önlemeye yönelik ulusal ve uluslararası platformlarda çalışmalar yapılsa da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir.

Temel eğitim süreci çocukların edindikleri bilgileri gelecek yaşantılarına aktarmada önem arz etmektedir. Bu süreçte çocuk, bulunduğu kültürün normlarını içselleştirerek gelecek yaşantısına uyarlar. Fidan ve Baykul'a (1994: 10) göre temel eğitim süreciyle birlikte çocukların toplumsal yaşam becerileri gelişmektedir. Ayrıca toplumun değer yargılarını ve toplumun hedeflerini öğrencilere kazandırarak çocukların kendi değerlerini oluşturmalarını sağlar (Fidan ve Baykul, 1994: 11). Çocuğun cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve davranışlarında edindiği değer yargıları belirleyici olacaktır. Öncelikle aileden öğrenilen yanlış düşünce kalıplarının giderilebileceği en önemli kurum ise okullardır. Cinsiyetçi kalıplardan uzaklaşmış bir müfredat ve eğitim ortamı ile toplumda eşitsizlik yaratan unsurların önüne geçilebilir.

Kadına yönelik şiddete ve cinsiyet ayrımcılığına her geçen gün daha fazla dikkat çekilmekte fakat bu tür olayların önüne geçilememektedir. Erkek çocuklarına bebeklikten itibaren aşılana eril bakış açısının getirdiği "erkektir yapar" düşüncesi ile aşılana güçlü olma algısı, bu tür şiddet olaylarını meşru kılmaktadır. Başar ve

Demirci'ye (2016: 43) göre kadına uygulanan şiddetin temel sebebi toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın-erkek arasındaki güç ayrımıdır.

Çocuğun aile ve yakın çevresinde gördüğü cinsiyetçi yaklaşımların önüne geçilmesi için okullarda verilen eğitim önem arz etmektedir. Mocan ve Cannonier'e (2012: 22) göre okulda verilen eğitim aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gideren sonuçlar elde edilebilir ve bunun daha büyük sonucu olarak evlilikte aile içindeki şiddetin önüne geçilebilir.

Ülkemizde kadının eğitimi konusunda yapılan çalışmalar dikkate alındığında kız çocuklarının okula gönderilmesi ve kadın-erkek fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik uygulamalar dikkat çekmektedir. Sayılan'a (2012: 38) göre küresel ölçekte yapılan çalışmaların birçoğu temel eğitime erişim üzerine inşa edilmektedir. Fakat kültürel olarak bakıldığında bu ayrımın temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yol açtığı ayrışma olduğu görülmektedir. Tezcan'a (1996: 46) göre eğitim sistemi ya da eğitim süreci, toplumun siyasal ve ahlaki işlemlerinin yerine getirildiği ve toplumun yapı ve ihtiyaçları neticesinde ortaya çıkan toplumsal bir olay olduğunu belirtmektedir. Bu da bize toplumun eğitime bakış açısının aslında eğitimde kadın-erkek eşitliğini sağlamada ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Toplumsallaşmanın eğitime bir yansıması olarak, eğitimde genel bazı görüşler meydana gelmiştir. Örnek olarak;

- Kız çocuklarının eğitim kurumlarından daha az yararlanması,
- Kadınlık ve erkeklik hakkındaki egemen görüşün benimsenmesi,
- Kız çocuklarının kendilerini, erkeklere kıyasla daha az yetenekli benimsemeleri,
- Fen bilimleri ve matematik alanında kız çocuklarının kendilerini daha başarısız görmeleri,
- Okullarda kızların kendileri için uygun görülen meslekleri benimsemeleri,
- Kız çocuklarının ilerde evde oturup çocuk büyüteceklerine yönelik görüşlerdir (Tezcan, 1996: 46).

Bununla beraber eğitim sisteminde yer alan öğretmen tutum ve davranışları, kitaplarda yer alan kalıp yargılar ve programdaki farklılıklarda bu ayrışmayı desteklemektedir (Tezcan, 1996: 47). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından arındırılmış bir eğitim programı ve içeriğinde yer alan materyaller; toplumsal kalıplardan uzak, eşitlikçi ve adil bir eğitimi de beraberinde getirebilir.

Güven ve Ayyayla Püsküllü'nün (2017) yaptıkları çalışmada hayat bilgisi ders kitapları ile ilgili yapılan çalışmaların içerik analizi yer almaktadır. Yapılan çalışma incelendiğinde; 1996-2016 yılları arasında yapılmış 53 akademik çalışmanın 3 tanesinde toplumsal cinsiyet kavramı geçmektedir. Bununla beraber literatüre bakıldığında, Sönmez'in (2020) çalışması, hayat bilgisi ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet algısını incelemeye yönelik en güncel çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızın; hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği algısı meydana getirebilecek örneklerin tespitinde güncel verileri içermesi bakımından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma 2019-2020 eğitim-öğretim yılında, MEB Talim Terbiye Kurulu (TTKB) izniyle ilkokullarda okutulan 1, 2 ve 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan metin ve görseller ile sınırlıdır.

1.5. SAYILTILAR

Toplumsal cinsiyet ayrımı yaşamın her döneminde ve toplumun her kesiminde görülebilmekte olup, eğitim alanında da varlığını sürdürmektedir.

Yapılan çalışmalar ile toplumsal cinsiyet ayrımının ortadan kalktığı varsayılmaktadır.

1.6. TANIMLAR

Cinsiyet: Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre cinsiyet bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks şeklinde açıklanmıştır.

Toplumsal Cinsiyet: Kadın ve erkek için toplum tarafından belirlenen görev ve sorumluluklar ile her iki cinsiyetin de benimsediği toplumsal rollerin bütünüdür (Demircioğlu, 2014: 12). Myers ve Dewall (2017: 161) toplumsal cinsiyetin psikolojideki tanımını; insanların kadın ve erkeğin tanımlanmasında biyolojik ve sosyal etkiler şeklinde yapmıştır.

Cinsiyetçilik: Sullivan'a (2015: 208) göre bir cinsin kendisini karşı cinsten üstün görmesi ve ona hükmetmeye çalışması durumudur.

Kalıpyargı (Stereotypes): Toplum tarafından cinsiyetlere atfedilen, bireylerin meslek, fiziksel özellik, cinsiyet gibi özelliklerine ait şemalardır (Kaynak, 2017: 23).

Kültür: Rosenthal vd. (1972) kültürü; "tarih boyunca toplumlarda yaratılan tüm maddi ve manevi değerler; bu değerlerden yararlanılması ve bu değerlerin gelecek kuşaklara iletilmesidir" şeklinde açıklamışlardır (Aktaran: Topses ve Topses, 2014: 113).

Ders Kitabı: MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne (2012) göre ders kitabı; kurulca, örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitabı ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Oakley'e (1985) göre cinsiyet; insanların erkek ve dişi şeklinde ikiye ayrılmış şeklidir. Oakley'e (1985) göre kadın yumurta hücresi ve erkek sperm hücresi çocuğun genetik bilgilerinin kodlandığı 23 er adet kromozom içerirler. Bu kromozomlardan 23 tanesi cinsiyet kromozomudur ve X-Y şeklinde ikiye ayrılırlar. Kadın yumurta hücresi sadece X kromozomu içerirken, erkek sperm hücresi hem X hem de Y kromozomunu içerir. Erkekte bulunan Y kromozomu yumurtayı dölediğinde XY yani erkek, X kromozomu dölediğinde ise XX yani dişi cinsiyeti meydana gelir. Biyolojik olarak cinsiyetlerin meydana gelmesi kromozomların eşleşmesi ile meydana gelmektedir.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı, 1970'lerin başında biyolojik cinsiyet ile cinsiyetlerin davranış ve yeterlilikleri sınırlandırmak için ortaya çıkmıştır (Pilcher ve Whelehan, 2004: 56). Connell'e göre toplumsal cinsiyet genel olarak kadın-erkek arasındaki biyolojik farklılıkla ilişkili olarak, kadın ve erkeğin sahip oldukları kültürel farklılıklardır (Aktaran: Reis ve Özüm, 2017: 1). Bireyin cinsiyet rolleri kültürlenme süreciyle birlikte belirlenmeye başlar. Kişinin mensubu olduğu toplum, kültürel aktarımını yapar ve toplumsal cinsiyet algısı toplumun kültürüyle şekillenir. Bireylerin doğuştan getirdikleri biyolojik özellikleri cinsiyet olarak ayrılırken, bireyin sosyalleşmesi sonucunda kazandığı davranış özellikleri toplumsal cinsiyet

özellikleridir (Dökmen, 2018: 25). Türköne'de (1995), toplumsal cinsiyetin; biyolojik cinsiyetten farklı olarak sosyokültürel öğeleri de içerdiğini belirtmiştir.

Burr (2002), toplumsal cinsiyetin esasen toplumda cinsiyetlere verilen önem olduğunu ve kadın ile erkeğe verilen kadınsı ve erkeksi roller olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet rolleri bireylerin eril ya da dişil olarak belirlenen davranışlarını ve tutumlarını kavramalarıyla ortaya çıkar (Gander ve Gardiner, 2004: 321). Toplumsal rolün şekillenmesinde temel olarak kişinin kadın ya da erkek olması gelmektedir. Bu sebeple kadın rolü ve erkek rolü şeklinde iki farklı cinsiyet rolü ortaya çıkmıştır (Vatandaş, 2007: 34).

Toplumun temel yapıtaşlarından biri olan aile kurumu, cinsiyet rollerinin şekillenmesinde önemlidir. Aile aracılığıyla toplumun sahip olduğu normlar bireylere aktarılır ve bu aktarımın kontrolü aile tarafından yapılır (Erkan, 2019: 3). Şafak vd. (2006) göre geleneksel düşünce yapısına sahip ailelerde kız çocukları ev işlerine yönelirken, erkek çocukları ev dışı işlere yönelmektedir (Aktaran: Dursun, 2020: 34). Bireyin yöneltildiği bu görevlerin, gelecek nesillere aktarımı yapılmakta ve devamı sağlanmaktadır. Bu da aileler tarafından toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

2.1.2. Kalıpyargılar

Toplum; kız ve erkek çocuklarına farklı davranarak onlardan yapmalarını istedikleri yapıya dönüşmelerini beklemektedir. Böylece toplum kız ve erkek çocukların cinsiyet tiplerini belirlemeye çalışmaktadır (Gander ve Gardiner, 2004: 322). Bhasin; kadınların erkeklerden farklı biyolojik donanımları nedeniyle, çocuk doğurmak gibi cinsiyet özelliklerine sahip olduğunu ve bunun haricinde kadınların ya da erkeklerin birbirinden farklı yapabilecekleri veya yapamayacakları şeylerin olmadığını belirtir (Aktaran: Ersöz, 2016: 20). Bu durumda kadınlara yöneltilen sosyal özelliklerin biyolojik olarak doğrudan bir etkisinin olmadığını ifade eder.

Toplumun cinsiyetler üzerindeki genel düşünceleri kalıpyargılar şeklinde nitelenir. Kalıpyargılar bireylerin yaptıkları çeşitli eylemlerin kadın ve erkek tarafından uygunluğuna denir ve bu eylemler kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini desteklemektedir (Güney, 2012: 12). Etaugh ve Liss'e (1992) göre 11 yaşındaki bir çocuk, yetişkinler kadar cinsiyetçi kalıpyargılarına sahiptir ve bu yargıları anaokulunda öğrenmeye başlayıp, ilkokulda da pekiştirilmektedir (Aktaran: Kail, 2010: 410). Creany'e göre cinsiyet kalıpyargıları ve cinsiyetçilik, çocukların büyüme gelişmelerinde sınır teşkil eder (Aktaran: Narahara, 1998: 4).

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET ALANINDA YAPILMIŞ ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

2.2.1. Ulusal Çalışmalar

İnsanlar içinde bulunduğu toplumun fikir ve ideolojileri çerçevesinde cinsiyetlere yönelik bakış açısı geliştirirler. Cinsiyetçi yaklaşımlar bu düşüncelerin sonucu olarak devletlerin de resmi politikalarında veya programlarında yer alabilir.

Cinsiyetler arası ayrımın bir problem halinde görülmesiyle birlikte, devletler de bu konuda ortak çalışmalar yapmaya ve cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine yönelik politikalar geliştirmeye başlamışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (1982) 10. Maddesi'ne göre herkesin eşit olduğu şu şekilde belirtilmiştir;

- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.”

Aynı şekilde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın (1982) 41. Maddesinde aile bireylerinin eşitliği hususunda şu ifade yer almaktadır;

“ (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. ”

Görüldüğü üzere kadın ve erkekler her konuda eşit haklara sahip olan birer bireydirler ve bu eşitlik anayasa ile de güvence altına alınmıştır.

24.03.2009 tarih ve 27179 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan “Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunda”, kadın-erkek eşitliğine yönelik bu kurumun kuruluş, görev, yetki çalışma usul ve esasları belirlenmiştir. İlgili kanunun 3. Maddesinin (e) bendinde toplumsal cinsiyete dair ayrımcılığın önlenmesine yönelik şu ifade yer almaktadır;

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek. ”

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulu'nun 01.07.2013 tarihinde yapılan 127. Birleşiminde onaylanan Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) Aile ve Kadın başlığı altında 249 numaralı Amaç ve Hedefler başlığında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik şu ifadeler yer almaktadır.

“Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki rolünün güçlendirilmesi, aile kurumunun korunarak statüsünün geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin kuvvetlendirilmesi temel amaçtır”.

Bununla birlikte Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) kadına karşı şiddetin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçmek için erken dönemde eğitimin önemine dikkat çekilmiş ve “Aile ve Kadın” başlığı altında 256 numaralı “Politikalar” başlığında şu ifadelere yer verilmiştir.

“Kadına yönelik şiddetin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılabilmesi amacıyla özellikle erken çocukluktan başlayarak örgün ve yaygın eğitim yoluyla toplumsal bilinç düzeyi yükseltilecektir.”

Ulusal düzeyde yapılan düzenlemelerin haricinde, ülkemizin de dahil olduğu uluslararası çalışmalar ve anlaşmalar ile de, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

2.2.2. Uluslararası Çalışmalar

2.2.2.1. CEDAW

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilip, 1981 yılında yürürlüğe giren “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)”, kadına yönelik ayrımcılıkların ve hak ihlallerinin tamamını inceleyen tek uluslar arası sözleşmedir (Kemaloğlu, 2019: 11). 1985 yılında Türkiye’nin de anlaşmayı imzalamasıyla, taraf devletler cinsiyet eşitsizliğini önlemeye yönelik somut adımlar atmakla yükümlü olmuşlardır. CEDAW Madde 5.’de toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik şu ifadeler yer almaktadır.

- a- Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,
- b- Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her halükarda çocukların menfaatlerini her şeyden önce gözetilen anlayışa dayanan bir aile eğitimi sağlamak,

2.2.2.2. İstanbul Sözleşmesi

2011 yılında imzaya açılan ve 2014 yılında yürürlüğe giren “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)” ile kadına karşı şiddet ve ayrımcılığın önlenmesi amaçlanmıştır. Bu sözleşme; kadına yönelik şiddetin önlenmesini ve bununla ilgili mücadelede yönergeler belirleyen ayrıca Avrupa ülkelerini hukuksal bağlamda bağlayan ilk sözleşmedir (Bakırcı, 2015: 134). İstanbul Sözleşmesi Madde 6. ve Madde 12.’de toplumsal cinsiyet yargılarının önlenmesine yönelik şu ifadeler yer almaktadır;

- Madde 6. Toplumsal cinsiyet konusunda hassasiyet gerektiren politikalar;

Taraflar bu Sözleşmenin uygulanmasına ve sözleşme hükümlerinin etkilerinin değerlendirilmesine bir toplumsal cinsiyet bakış açısı katacak ve kadınlarla erkekler arasında eşitliğe ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin politikalarını yaygınlaştıracak ve etkili bir biçimde uygulayacaklardır.

- Madde 12.1. Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak önlemleri alacaklardır (Bakırcı, 2015: 154-160).

2.2.2.3. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

1995 yılında BM Genel Kurulu’nda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu’nda taahhütler başlığı 15. Madde ile aile içi sorumluluklarda kadın-erkek eşitliğinin önemine şu şekilde dikkat çekilmektedir.

“Eşit haklar, fırsatlar ve kaynaklara eşit ulaşım, aile sorumluluklarının kadın ve erkek tarafından eşit paylaşılması ve aralarında uyumlu bir ortaklık bulunması, kendilerinin ve ailelerinin iyiliği kadar demokrasinin sağlanması için de çok önemlidir.”

Toplumsal cinsiyet ayrımının bütün yaş gruplarındaki kadınların önünde bir engel teşkil ettiği göz önünde bulundurularak taahhütler başlığı altında 24. Madde’de şu ifadelere yer verilmiştir.

“Kadınlara ve kız çocuklarına karşı her tür ayrımcılığı ortadan kaldırmak için bütün gerekli önlemleri almaya ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle kadınların ilerlemesi ve güçlendirilmesi önündeki bütün engelleri ortadan kaldırmaya;”

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu ile kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır.

2.2.2.4. Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

2015 yılında BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde alınan “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” 17 adet başlık ve 169 alt başlıktan oluşmaktadır. 5 numaralı “Cinsiyet Eşitliği” başlığında “*Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlar ile kız çocuklarını güçlendirmek*” ifadesi yer almaktadır. Bunu gerçekleştirmeye yönelik hedefler şu şekilde belirtilmiştir.

“Hedef 5.1: Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığa her yerde son vermek”

“Hedef 5.c: Cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve kadınların ve kız çocuklarının her seviyede güçlendirilmesi için sağlam politikalar ile buyurucu yasal düzenlemeler getirmek ve güçlendirmek”

Cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesine yönelik hedeflenen amaçların dışında, ayrıca eğitim alanında da cinsiyet farklılıklarının engellenmesine yönelik hedefler konulmuştur. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nin 4. başlığı olan eğitim başlığının temelinde “*Kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan nitelikli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenim fırsatlarını teşvik etmek*” ifadesi yer almaktadır

ve eğitim alanında cinsiyetler arası eşitsizlik yaratan unsurların ortadan kalkmasını hedeflemektedir (Unesco 2015).

2.3. EĞİTİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET

2.3.1. Eğitim

Bireyin davranışlarında kasıtlı ve istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecine eğitim denir (Ertürk, 1972: 12). Durkheim; eğitimin, çocukların toplumun işlevlerini yerine getirmesinde rol aldığını ve toplumsal kuralları içselleştirmesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir (Giddens, 2012: 733).

Vatandaş'a (2007: 39) göre bireyin toplumsallaşmasının ikinci büyük faktörü okullardır ve ailede başlayan cinsiyet ayrışması okulda pekişmektedir. Bireyin eğitimi sürecinde içerisinde bulunduğu toplumun, sosyoekonomik durumun, siyasi otoritenin ve ideolojilerin etkisi eğitimlerine yön verir. Bu nedenle eğitim programları içerisinde bulunduğu kültürden etkilenir.

Sosyal Bilişsel Teoriye göre okullar toplumsal cinsiyet rollerinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Eğitim materyalleri, geleneksel sosyal cinsiyet rollerinin kazanılmasında çocukları yönlendiren en önemli kaynaklardır (Burr, 2002: 56).

Kadınların eşitsizlikle karşılaştıkları alanların başında eğitim gelir. Bu eşitsizliklerin önüne geçmek devletlerin görevlerinden biridir. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin (1948) 2. Maddesinde belirtilen; "*Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşee, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beyannamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir*" ifadesi ile 26/1. Maddesinde belirtildiği üzere "*Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle*

açık olmalıdır.” ifadeleri eğitimin kadın ve erkek herkesin hakkı olduğunu açıkça belirtmiştir.

Kadınlara karşı ayrımcılığı engellemenin yolu eşitlikçi politikaların belirlenmesi ve bu politikaların hayata geçirilmesidir. Bu politikaların en önemlisi olan eğitim politikalarında yer alan öğretim programlarında, cinsiyet ayrımcılığı ortadan kaldırılmalı ve eğitim-öğretim materyallerinde eşitliği sağlamaya yönelik kalıcı önlemler alınmalıdır (Ersöz, 2016: 10). Vatandaş’a (2007: 49) göre eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte, cinsiyetçi ayrımcılığın yapılması belirli bir oranda azalmaktadır.

2.3.2. Program Türleri ve Toplumsal Cinsiyet

Sönmez ve Alacapınar’a (2015: 11) göre eğitimin temel öğeleri öğrenci, öğretmen ve programdır. Eğitim programı öğrencinin okul içi ve okul dışı yapacağı faaliyetlerinin planlanmasıdır (Demirel, 2020: 4). Sönmez ve Alacapınar’a (2015: 50) göre eğitim programı herhangi bir eğitim kurumu ya da okulda yer alan bütün eğitsel etkinlikleri kapsar. Eğitim programı; öğretim programı ve ders programının genel çerçevesini içeren ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan uyulması zorunlu olan resmi bir belgedir.

Okul ya da okul dışında bir dersin öğrenciye öğretilmesiyle ilgili planlanan etkinliklerin tümü öğretim programında yer alır (Demirel, 2020: 6). Demirel’e (2020: 6) göre eğitim programı hedeflenen tüm amaçlar doğrultusunda yapılan etkinlikleri kapsarken, öğretim programı ele alınana bir sınıf ve dersle ilgili konuları ve etkinlikleri kapsamaktadır.

Eğitim ve öğretim programları yazılı olan resmi program türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte öğretmenler tarafından öğrencilere aktarılan, resmi ve yazılı olmayan, belirli tutum ve davranışları bireylere kazandırmaya çalışan örtük program yer almaktadır (Tezcan, 2019: 479). Yüksel’e (2002: 35) göre örtük program okul ve sınıf içerisinde yönetici ve öğretmenlerin tutum ve davranışlarıyla

şekillenerek ortaya çıkan ve formal programın dışında belirtilen nitelik ve uygulamaları kapsamaktadır.

Yüksel'e (2004: 7) göre; örtük program öğrencileri etkilemede resmi programdan daha etkilidir ve resmi programda belirtilmeyen toplumsal görüşler, öğrencilere örtük program aracılığıyla aktarılmaktadır. Kalaycı ve Güneş'e (2014: 28) göre örtük programın içeriğinin resmi programın içeriğinde belirtilen hedeflerle çelişmemesi ve program geliştiricilerinin ve uygulayıcılarının da bu konuda hassasiyet göstermesi gerekmektedir.

Örtük program aracılığıyla toplumsal değerlerin aşılması, uyumlu olma ve geleneksel toplumsal yapının devamı sağlanır ve bu işlevler toplumsal denetim olarak nitelendirilir (Tezcan, 2019: 484). Ders kitapları da toplumsal yaşam biçimini sunuşu bakımından bir tür toplumsal denetim aracı işlevi görür (Tezcan, 2019: 485). Bu açıdan bakıldığında ders kitaplarının örtük programda yer alan işlevi önemlidir. Yüksel'e (2002: 36) göre toplumsal yapıya uygun düşünce yapısının gelişmesinde ve bu düşüncelerin aşılmasında ders dışı etkinliklerin ve ders kitaplarının önemi büyüktür. Bu nedenle kitapların hazırlanmasında ve ders dışı etkinliklerin hazırlanmasında program geliştiricilerin dikkatli davranması gerekmektedir.

2.3.3. Hayat Bilgisi Dersi

Hayat Bilgisi ile ilgili tanımlara bakıldığında Sönmez (2016: 2), hayat bilgisi kavramını şu şekilde tanımlamaktadır; “*Hayat bilgisi doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerdir*”. Kabapınar (2014: 1) ise hayat bilgisi dersini şu şekilde tanımlamıştır; “*Hayat bilgisi çocuğun doğumundan itibaren geçen 6-7 yıldan bu yana dünyayı nasıl anlamlandırdığına ilişkin deneyimleri merkeze alarak, bundan sonraki yaşamına ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazandırmaya, çevresini sosyal ve fiziki boyutta anlamasına katkıda bulunmaya çalışan bir derstir*”.

Hayat bilgisi dersi temelde, sosyal bilgiler dersi ve fen bilgisi derslerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş farklı disiplinleri içeren bir derstir (Kabapınar, 2014: 2). Bu açıklamadan da yola çıkılarak hayat bilgisi dersinin temelinde ve çevresinde diğer derslerin toplandığı söylenebilir. Bu da hayat bilgisi dersine mihver ders olma özelliği kazandırmaktadır. Belet'e (1999: 8) göre, mihver dersler aracılığıyla öğrencilerin diğer konu alanları arasındaki ilişkileri görmeleri ve bunları bir bütün halinde kavramaları amaçlanmaktadır.

Hayat bilgisi dersiyle birlikte çocukların içinde yaşadıkları dünyayı tanımlamaları ve anlamlandırmaları amaçlanmaktadır. Hayat bilgisi dersinin içeriğinde; doğal, toplumsal, sanatsal ve çağdaş düşünce öğeleri öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyeleri de göz önünde bulundurularak yer almalıdır (Sönmez, 2016: 2).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen ve Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları doğrultusunda hazırlanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının (2018) genel amaçları şu şekildedir.

- Kendini ve yaşadığı çevreyi tanıır.
- Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur.
- Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.
- Kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olur.
- Kişisel bakım becerilerini geliştirir.
- Sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinir.
- Sosyal katılım becerisi kazanır.
- Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir.
- Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir.
- Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır.
- Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır.
- Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur.
- Doğaya ve çevreye karşı duyarlı olur.
- Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır.

Hayat Bilgisi dersinin genel amaçlarından da görüldüğü üzere; vatansever, toplumsal değerlerin farkına varan, duyarlı, öz bakım becerileri edinmiş, çağdaş, kendisini ve içinde bulunduğu çevreyi tanıyan bireyler yetiştirmek hayat bilgisi dersinin bireylere kazandırmak istediği davranışlardır.

2.3.4. Ders Kitapları

Gelişen teknolojiyle birlikte eğitimde de çeşitli teknolojik gelişmeler yaşanmıştır. Tablet, bilgisayar, akıllı tahta, projektör gibi teknolojik eğitim araçlarının kullanılmasının yanı sıra ulaşılabilirliğinin kolay olması bakımından öğretmen ve öğrencilerin yararlandığı en önemli eğitim materyallerinden birisi ders kitaplarıdır. Sadker ve Zittleman'ın (2007) yaptıkları araştırma, öğrencilerin sınıfta zamanlarının yüzde 80 ile yüzde 95'ini ders kitaplarıyla geçirdiklerini ve öğretmenlerin çoğunun da ders kitabına bağlı olarak eğitim verdiğini ortaya koymuştur.

Demirel ve Kıroğlu'na (2020: 5) göre ders kitapları; öğretim programının amaçları doğrultusunda belirlenen hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlayan, öğrenme amacıyla basılı halde hazırlanmış materyallerdir. Seguin'e (1989) göre ders kitapları, uzun süredir eğitimde başarıyı sağlamak için kullanılan en önemli kaynaklardan biridir (Aktaran: Erkılıç ve Can, 2018: 297). Ders kitapları birçok öğrencinin yaşamlarında karşılaştıkları ilk kitaplar oldukları için bu kitapların hazırlanması ve incelenmesi büyük önem taşımaktadır (Demirel ve Kıroğlu, 2020: 7).

2.3.5. Ders Kitapları ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet rolleri birincil olarak aile tarafından verilmekle beraber, bu kavram çocukların aileden sonra en çok zaman geçirdikleri yer olan okullarda pekişmektedir. Okul, aile ve çeşitli etkenler çocuğun toplumsal rollerini edinmesinde katkıda bulunur. Aynı şekilde kitaplar da toplumsal normların bireye aktarılmasında ve edinilen kültürün pekiştirilmesine hizmet ederler (Bereaud, 1975: 194).

Ders kitaplarının içeriğinde açık olmayan gizil (örtük) yollarla toplumsal cinsiyetçi söylemler yer alabilmektedir (Balcı ve Sel, 2017: 725). Özellikle ilköğretimin ilk yıllarında okutulan ders kitapları çocuklara kadın ve erkek rollerini benimsetmektedir. Bu rollere bakıldığında kadının toplum içerisinde edilgen

konumda bulunduğu, erkeğin ise daha etkin bir konumda bulunduğu görölmektedir (Vatandaş, 2007: 39).

Giddens'a (2012: 763) göre toplumsal cinsiyet öğelerinin sürdürülmesinde okul kitaplarının etkisi vardır. İlkokul öykü kitaplarında erkekler bağımsız ve aktif, kadınlar ise edilgen karakterler olarak resmedilmekte, kız çocukları için yazılan kitaplarda geçen olayların genellikle ev ve okul çevresinde gerçekleşirken, erkek çocukları için yazılan kitaplarda olaylar uzak diyarlarda gerçekleşmektedir.

Sanford ve Donovan (1999) ders kitaplarında yer alan görseller ve metinlerin, öğrencilerde açık ya da örtük bir şekilde toplumsal cinsiyet farklılıklarını içerebildiğini belirtmektedirler (Aktaran: Kasa ve Şahan, 2016: 3). Her toplumda, o toplumun cinsiyet kalıp yargıları ders kitaplarına yansımakta ve bunun çocuklara yansıtılması eğitimin en önemli sorunu olarak kabul edilmektedir (Atay ve Danju, 2012: 65).

Cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmakta ve ders kitaplarında da bu eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır. 12.09.2012 tarih ve 28409 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin 6. Maddesinin (c) bendinde şu ifadeler yer almaktadır.

“Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar”.

2008-2013 yılları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı'nın (2008) 4. Hedefi şu şekildedir.

“Eğitimciler, eğitim programları ve materyalleri “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği'ne” duyarlı hale getirilecektir.”

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) 2010 Yılı Birleşik Raporu'nda Strateji 4.5.'de yer alan “Eğitim ve öğretim programları, yöntemleri, ders kitapları ve diğer tüm eğitim araç ve gereçlerinin içeriklerinin “Toplumsal

Cinsiyet Eşitliği” duyarlılığı ile düzenlenmesi” kapsamında ders kitaplarına yönelik yapılan çalışmalar şu şekilde ifade edilmiştir;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından öğretim programları, ders kitapları ve diğer eğitim materyallerinin cinsiyetçi dilden, cinsiyet ayrımcılığı içeren resim, ifade ve benzeri tüm öğelerin arındırılması, çalışmaların daha kalıcı ve sistematik hale gelmesi ve “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)”nda belirtilen hedef ve stratejileri gerçekleştirmek amacıyla kurulan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu” çalışmalarına devam etmektedir.
- Tüm öğretim programları ve ders kitaplarının ayrımcılık içeren ifadelerden arındırılmasına; öğretim programları ve ders kitaplarında dil, din ve etnik köken açısından farklı millet ve toplulukları küçük düşüren, aşağılayan, açık veya örtük ifadelerle dışlayan bilgi, resim, fotoğraf ya da sembol kullanılmamasına dikkat edilmektedir.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği 6. Madde (c) bendinde yer aldığı üzere ders kitapları “ İnsan haklarına aykırılık, cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefi görüş ve benzeri ayrımcılık içermez.” Yine aynı Yönetmeliğin 35. maddesi (g) bendinde yer aldığı üzere ders kitabı dışındaki diğer eğitim araç ve gereçleri “Temel insan haklarına aykırılık taşımaması; cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefi görüş, mezhep ve benzeri ayrımcılık içermemesi” yönüyle incelenmektedir.

Benzer şekilde 2018 yılında yayınlanan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi’nde eğitim başlığı altındaki 29. Madde’de ders kitaplarından toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine yönelik mevcut durumda şu ifade yer almaktadır;

- Ders kitaplarının ayrımcılık içeren resim, ifade ve benzeri öğelerden arındırılması kapsamında, Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği uyarınca eğitimcilerin, kitapları, her türlü ayrımcılığı reddeden bir perspektifle elektronik olarak değerlendireceği bir sistem bulunmaktadır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca (TTKB) belirlenen değerlendirme kriterlerinden biri de verilen örneklerde ve kullanılan karakterlerde cinsiyet açısından makul bir denge gözetilmesidir” (KSGM, 2017).

Bu ifadelerden; cinsiyete dayalı bir ayırım yapılamayacağı, kadın erkek eşitliğini sağlayacak materyaller hazırlanmasının gerektiği ve müfredatın içeriğinin cinsiyetçi yaklaşımlardan arındırılmış olması zorunluluğunun olduğu sonucuna varılmaktadır.

Sadece ulusal değil, uluslar arası düzeyde de eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak maksadıyla çalışmalar yapılmıştır. CEDAW ile birlikte,

ilk defa ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığının önlenmesine dikkat çekilmiştir. Sözleşmenin 10. Maddesinin (c) bendi uyarınca;

“Erkeklerin ve kadınların kalıplaşmış rolleriyle ilgili kavramların eğitimin her düzeyinden ve biçiminden tasfiye edilmesi için karma eğitim ve bu amaca ulaşılmasına yardımcı olacak diğer eğitim türleri teşvik edilir ve özellikle okul kitapları ve ders programların gözden geçirilir ve bu öğretim metoduna göre uyarlanır” ifadesi yer alır.

Pekin Deklarasyonu Eylem Platformu 74. Maddesi’nde yer alan ifadelerle müfredat ve eğitim materyalinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya çıkarmadaki etkileri açıklanmaktadır;

- Müfredat ve eğitim malzemeleri toplumsal cinsiyet konusunda büyük ölçüde önyargılıdır ve kız çocuklarla kadınların belirli ihtiyaçlarına nadiren duyarlıdır. Bu durum, kadının, toplumdaki tam ve eşit ortaklığını inkar eden geleneksel kadın ve erkek rollerini pekiştirir. Her düzeydeki eğitimcilerin toplumsal cinsiyete duyarlı olmaması, ayrımcılık eğilimini pekiştirerek ve kız çocukların özgüvenini baltalayarak, kadınla erkek arasında var olan adaletsizlikleri güçlendirmektedir. Cinsel eğitim ve üreme sağlığı eğitimi eksikliğinin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisi büyüktür.

Ders kitaplarında kullanılan resim ve dil bireyin eril veya dişil yargıları edinmesindeki standartları belirler. Kitaplar çocukların kendilerini ve çevrelerini tanımlamalarında hangi davranışın rol model olarak kabul edilebilir olarak görmeleri bakımından yol göstericidir (Turner-Bowker, 1996: 463). Resimli kitaplarda yer alan öğeler, çocukların kadınsı ve erkeksi cinsiyet rollerini öğrenmesinde rol model olmaktadır (Narahara, 1998: 1). Bu nedenle cinsiyetçi olmayan kitaplar bireylerin tutum ve davranışlarında olumlu değişiklikler gerçekleştirebilir.

Ram’e (2008) göre ders kitaplarının içeriği çocukların algısını etkiler ve aynı zamanda onların zihinsel yapılarını cinsiyet rolleri bakımından şekillendirirler. Gümüsoğlu’na (2016: 18) göre ders kitaplarındaki aile içi iş bölümlerinde başlangıçta eşitlikçi yaklaşım olmasına rağmen, metinlerin devamı bu eşitliğin devamını sağlamaz ve erkeklerin üstün konumu açıkça görülür. Ders kitaplarında yer

alan bu yaklaşımlar çocukların aileyi tanımlamasında ve iş bölümünü içselleştirmesinde cinsiyetçi yargıları benimsemelerini kolaylaştıracaktır.

2.4. ALANYAZINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Helvacıoğlu (1994) “1928’den 1994’e Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik” isimli çalışmasında 1928 yılından 1994 yılına kadar ilk ve ortaokullarda okutulan ders kitaplarını cinsiyet rolleri açısından incelemiştir. Bununla birlikte 1930 Köy Müfredat Programı ile İlk Mektep Müfredat Programını ve ilk ve ortaokul talimatnamelerini de cinsiyet rolleri bakımından inceleyerek o döneme ait programların cinsiyet rolleriyle bir ilgisinin olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Helvacıoğlu (1994) çalışmasından elde ettiği sonuçlara göre; 1945 yılından önce yer alan kitaplarda kadınlar toplumsal olarak ülkenin kuruluşuna yönelik katkı sunan bireylerken, 1945 sonrası kitaplarda kadına daha çok geleneksel ev görevlerinin verildiğini tespit etmiştir. Helvacıoğlu (1994) çalışmasında; 1945 yılından sonra kadınların evine bağımlı, edilgen, ev işleriyle meşgul kişiler olarak gösterildiğini, erkeklerin ise evden ve evin geçiminden sorumlu kişiler olarak gösterildiğini belirtmektedir.

Severge (1998) “İlköğretim Ders Kitapları Üzerine Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi” isimli çalışmasında; 1992-1993 eğitim öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan görselleri ve metinleri toplumsal cinsiyet bakımından incelemiştir. Yapılan çalışmada, oluşturulan kategoriler bağlamında cinsiyete dayalı kalıp yargılara uygun roller, mekanlar ve eylemlerin olduğu ve bu kalıp yargılar bağlamında cinsiyetçi bakış açısının üretildiği sonucuna varmıştır.

Asan (2006) “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması” isimli tez çalışmasında; 2005-2006 eğitim öğretim yılında ilkokul 1-5. sınıflarda okutulan bütün ders kitaplarını incelemiş ve cinsiyetçilik açısından bazı bulgular elde etmiştir. Bu kitaplarda erkek resimlerinin, kız resimlerine oranla daha fazla olduğu, erkek çocukların kız çocuklarına oranla

kamusal alanda daha fazla yer aldığı, erkek çocukların daha yalnız, kız çocuklarının ise genellikle bir yetişkin ile birlikte resmedildiğini tespit etmiştir. Ayrıca Asan (2006) yaptığı çalışmada ev işleri ve çocuk bakımının genellikle anne tarafından yapıldığını, babanın ise evin reisi olarak gösterildiğini tespit etmiştir. Asan'ın (2006) hem kadın öğretmenlerle, hem de erkek öğretmenlerle yaptığı çalışma sonucunda da; kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha fazla toplumsal cinsiyetçilik algısına sahip oldukları, öğrenci ile ilişkilerinde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere oranla daha fazla cinsiyetçi tutum ve davranış sergilediklerini tespit etmiştir. Ayrıca hem kadın, hem de erkek öğretmenlerin ders kitaplarının cinsiyetçi yaklaşımda olduğunu ve kadın ile erkeklere eşit yaklaşılmadığı görüşünde olduklarını tespit etmiştir.

Yorgancı (2008) “İlköğretim Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası” isimli tez çalışmasında ilköğretim 1. kademesinin ilk 5 yılında okutulan ders kitaplarında yer alan metin ve resimlerde cinsiyet ayrımı olup olmadığını incelemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre erkek karakterlere kadın karakterlerden daha fazla yer verildiği, erkek karakterlerin kamusal yaşamda ve okulda daha fazla yer aldığı, kız çocuklarının yetişkinlerle iletişimlerinde yetişkin kadınlarla iletişiminin fazla olduğu ve kadına anne olma sorumluluğu ile ev işlerinden sorumlu olma görevlerinin verildiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada cinsiyetlerin yaptıkları meslekler bağlamında bakıldığında kadın ve erkek mesleklerinde güç ve beceriye dayalı mesleklerin tercihinde erkeklerin görev aldığı tespit edilmiştir. Yorgancı'nın (2008) elde ettiği sonuçlara göre resim ve metinlerin analizi sonucunda cinsiyetçilik içeren öğelere rastlanmaktadır.

Yıldız (2013) “İlkokul ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitapları Görsellerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada ilk ve ortaokullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ders kitaplarında bulunan karakterlerin dini faaliyetlerini, toplumsal cinsiyetle alakalı olarak çocuklara ilettikleri mesajları ve iletilen mesajların yıllar içerisindeki değişimini incelemiştir. Yapılan çalışmada resimlerde gösterilen karakterlerin cinsiyete ve kitabın yazıldığı yıllara göre “toplumsal cinsiyet kalıpları bakımından” ne tür değişiklikler içerdiğini belirlemişlerdir. Çalışmada toplam 15 kitaptan 261 görselden veri toplanmıştır.

Çalışmada ibadet eden, bir meslekte çalışan, kamusal alanda daha fazla yer alan ve tarihi önemli kişiliklerin çoğunlukla erkeklerden seçildiği tespit edilmiştir. Özel alanda ev işleriyle ilgilenen, muhtaçlara yardım ve bakım yapan, çocuğuyla ilgilenen karakterlerin de genellikle kadınlar tarafından temsil edildiğini belirlemiştir. İncelenen kitaplarda kadınların sadece öğretmen, çiftçi, sağlık görevlisi ve Kızılay yardım görevlisi olarak 4 farklı meslek grubunda yer aldığı görülmüştür. Erkeklerin ise 15 farklı meslek dalında ve uzmanlık gerektiren mesleklerde resmedildiği tespit edilmiştir.

Kükre (2015) “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yönüyle Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi” isimli tez çalışmasında CEDAW öncesi ders kitapları ile 2013-2014 eğitim öğretim yılında TTKB tarafından ortaokul öğrencilerine hazırlanan Türkçe ders kitaplarının metin ve görsellerini cinsiyetçilik kalıplarına göre incelemiştir. Kükre’in elde ettiği sonuçlara göre incelenen ders kitaplarında hem metinlerde gösterilen, hem de resimlerde gösterilen erkek karakterlerinin, kadın karakterlere oranla daha fazla olduğu gözlenmiştir. Yapılan çalışmada erkek karakterlere yüklenen meslek sayısının, kadınlara yüklenen meslek sayısından fazla olduğu fakat CEDAW sonrası okutulan ders kitaplarında kadınların gösterim sıklığı ve kadınlara yüklenen meslek sayısının az da olsa arttığı tespit edilmiştir. Genel olarak ele alındığında CEDAW öncesi ders kitaplarıyla, CEDAW sonrası ders kitapları arasında cinsiyetçi kalıp yargılar bakımından olumlu yönde farklılaşma olduğu fakat bunun yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Yiğit (2018) “Ortaokul 7. ve 8. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasında; ilköğretim okullarında okutulan 7. ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarını incelemiştir. Çalışmadan elde edilen verilere göre kitaplarda cinsiyetçi kalıp yargıların varlığını tespit etmiş olup, az da olsa kadınlara yönelik pozitif ayrımın yapıldığını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik olumlu örneklerin yer aldığını belirtmiştir. Yiğit (2018) çalışmasında genellikle her iki cinsiyetinde kamusal alanda resmedildiğini, kadınlara yüklenen mesleklerin geleneksel meslek gruplarından uzaklaşmaya başladığını fakat sayıca yetersiz olduğunu, ev işlerinde kadınların geleneksel ev rollerinden

kurtulamadığını tespit etmiştir. Çalışmasında erkek sayısının daha fazla olduğunu ve ders kitaplarının tamamen cinsiyetçi kalıp yargılardan kurtulamadığını tespit etmiştir.

Özdemir (2019) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Göndermeleri Açısından İncelenmesi” isimli tez çalışmasında 2015-2016, 2016-2017 ve 2017-2018 eğitim öğretim yıllarında ortaokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki resim ve metinleri cinsiyetlere göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre yetişkin erkek karakterlerin, kadın karakterlere oranla daha fazla olduğunu, erkek karakterlerin kamusal alanda görünürlüğünün fazla, kadın karakterlerin ise çocuk bakımında ve özel alanda görünürlüğünün fazla olduğunu belirlemiştir. Özdemir (2019) çalışmasında; erkek çocuk görselinin, kız çocuk görselinden fazla olduğunu, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla kalabalık ortamlarda bulunduğunu tespit etmiştir. Araştırmanın sonucuna göre de ders kitaplarında yer alan metin ve görsellerde toplumsal cinsiyet algısı içeren göndermelerde azalma olmadığını tespit etmiştir.

Özmeriç Taştekin (2019) “İlkokul Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Temsilleri: Nicel Bir İçerik Çözümlemesi” isimli çalışmasında; 2017-2018 eğitim-öğretim yılında okutulmak üzere hazırlanan ilkökul hayat bilgisi ve Türkçe ders kitaplarındaki metin ve görsellerdeki cinsiyet temsilleri incelenmiştir. Nicel bir çalışma olan bu araştırmada anket yoluyla veriler toplanarak verilerin içerik analizi yapılmıştır. Özmeriç Taştekin’in (2019) elde ettiği sonuçlara göre; erkek karakterler, kadın karakterlere göre daha sık gözükmekte, aile içinde kadınlar daha fazla görev almakta, mesleki eylemlerde erkekler kadınlara oranla daha sık gözükmektedir. Ayrıca dış mekânlarda erkeklerin sayıca fazla olarak gösterildiğini ve cinsiyetçi söz öbeklerinin yer aldığını tespit etmiştir. Bununla birlikte yeterli olmamakla birlikte cinsiyet eşitliği sağlayan bulgulara da rastlanmış ve bazı iyileştirmelerin olduğunu tespit etmiştir.

Sönmez’in (2020) “İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında; ilkökul 1, 2 ve 3. sınıf hayat bilgisi ve 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan toplumsal cinsiyet algısı içeren unsurlar çeşitli değişkenler bakımından incelenmiştir. Bu çalışma hayat

bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarını toplumsal cinsiyet açısından inceleyen en güncel çalışma özelliği bakımından çalışmamızla paralellik göstermektedir. Sönmez (2020) çalışmasında; ders kitapları hazırlanırken toplumsal cinsiyet algısı bakımından dikkatli hazırlandığını fakat yeterli olmadığı sonucuna varmıştır.

Wang (1998) “Gender Role Stereotypes in Chinese Primary School Textbooks” isimli çalışmasında, 1-6. sınıflar arasında okutulan 12 adet Çince ders kitabının içerik analizini yapmıştır. Çalışmasında aile rolleri, meslekler, aktiviteler ve tanımlayıcı kelimeler kategorilerini kullanarak toplumsal cinsiyet rollerini belirlemiştir. Wang (1998) yaptığı çalışmada cinsiyetlerin aile içindeki dağılımında önemli bir fark bulmamakla beraber, yapılan meslekler, aktiviteler ve dilde kalıplaşmış betimleyici kelimeler bakımından kadınlar aleyhine toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren bulgulara ulaşmıştır.

Lee ve Collins (2007) “Australian English Language Textbooks: The Gender Issues” isimli çalışmalarında, Avustralya’da okutulan 5 İngilizce ders kitabını, kadınların nasıl temsil edildiğini belirlemek üzere incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre kitaplarda yer alan erkek karakterlerin, kadın karakterlerden fazla olduğu, meslek seçimi ve tutumlarda erkeklerin daha baskın yapıda olduğu ve fiziksel olarak daha ağır işlerde tercih edildiği, kadınların ise daha edilgen karakterler olduğu ve daha masa başı işlerde tercih edildiği tespit edilmiştir.

Ram (2008) “Do the Primary School Textbooks in Pakistan Reflect Gender Biases? A Content Analysis of Illustrations” isimli çalışmasında Pakistan’da kamu ilkokullarında okutulan ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet yargılarını incelemiştir. Çalışmada incelenen ders kitabında çizimlerde cinsiyet önyargılarının olduğunu tespit etmiştir. Yapılan çalışmada kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha az oyun oynarken, dinlenirken veya eğitim alırken yer aldığı gözlemlenmiştir.

Táboas-Pais ve Rey-Cao (2012) “Gender Differences in Physical Education Textbooks in Spain: A Content Analysis of Photographs” adlı çalışmalarında, 2000-2006 yılları arasında İspanya’da ortaokul beden eğitimi dersinde okutulan 10

yayınevine ait 36 farklı kitapta yer alan 2724 resmin içerik analizini yapmışlardır. Araştırmada beden eğitimi ders kitapları tarafından aktarılan cinsiyet kalıp yargılarının neler olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmanın sonucuna göre erkek karakterlerin, kadın karakterlerden daha fazla görselde yer aldığı, kadın karakterlerin bireysel sporlarda, erkek karakterlerin ise takım sporlarında yer aldığı ve erkek karakterlerin kadınlara oranla fiziksel aktivitelerde daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte erkeklerin kadınlara oranla daha rekabetçi oldukları ve erkeklerin kadınlara oranla daha fazla dış mekânlarda tasvir edildiğini belirlemişlerdir.

Damigella ve Licciardello (2014) “Stereotypes and Prejudices at School: A Study on Primary School Reading Books” isimli çalışmalarında, ilkokul 1-5. sınıflar arası okutulan 5 farklı ilkokul ders kitabında yer alan 174 metni toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bakımından incelemişlerdir. Bireyleri; meslek, oyuncak, spor aktiviteleri, oyun yerleri ve kişilik özellikleri bakımından alt kategorilere ayırarak, cinsiyetler arası ilişkileri inceledikleri çalışmalarında, kitapların cinsiyet kalıp yargılarını aktarma eğiliminde olduklarını belirlemişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, evren ve örnekleme ve veri toplama araçları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma nitel betimsel bir desene sahiptir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelenmesi metodu kullanılmıştır. Nitel araştırma; bireylerin veya grupların sosyal veya insani sorunlarını tanımlamak için kullandıkları bir araştırma yöntemidir (Creswell, 2009: 4). Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerle verilerin toplanıp, algı ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül şekilde incelendiği bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Patton'a (2014) göre nitel araştırma; anlam verme sürecini sorgular, belgeler ve yorumlar.

Doküman analizi hem basılı hem de dijital ortamda (bilgisayar ve internet tabanlı) belgeleri gözden geçirmek için kullanılan sistematik bir yöntemdir (Bowen, 2009: 27). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen konular hakkında bilgiyi içeren yazılı materyallerin incelenmesini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Eğitim alanında yapılan çalışmalarda ders kitapları, müfredat, eğitimle ilgili resmi belgeler vb. doküman incelemesi yoluyla incelenebilir (Bogdan ve Biklen 1992; Goetz ve Le Compte, 1984'den aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2016: 190).

Hayat bilgisi ders kitaplarından toplanan verilerin içerik analizi yapılarak, veriler analiz edilmiştir. Weber'e (1990) göre içerik analizi, bir dizi metinden çıkarımlar yapmak için çeşitli yöntemlerin kullanıldığı araştırma yöntemidir. İçerik

analizinde yapılan asıl işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya getirip, bunları düzenleyerek okuyucunun anlayacağı şekilde düzenleyip yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). İçerik analizi ile araştırma sorularına sistematik ve tarafsız şekilde yanıtlar aranır (Koçak ve Arun, 2006: 22).

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

2019-2020 eğitim öğretim yılında, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu izniyle ilkokullarda okutulan 1, 2 ve 3. sınıf hayat bilgisi ders kitapları bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Tablo 1.'de verilen kitaplar incelenmiştir.

Tablo 1. İncelenen Ders Kitapları

Yayınevi	Yayın Yılı	Kitap	Yazarlar
Ardıç Yayıncılık	2019	İlkokul Hayat Bilgisi 1	Çiğdem ALEMDAR
MEB Yayınları	2019	İlkokul Hayat Bilgisi 2	Asude DOKUMACI Nihal ÖZDEMİR GÖK Zinnur DOKUMACI
Beşgen Yayıncılık	2019	İlkokul Hayat Bilgisi 2	Yalçın ULUSOY
MEB Yayınları	2019	İlkokul Hayat Bilgisi 3	Elif ÇELİKBAŞ Fatma GÜREL Nazile ÖZCAN
Evren Yayıncılık	2019	İlkokul Hayat Bilgisi 3	Erol Ünal KARABIYIK

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Araştırma verileri toplanırken; Esen Severge'nin (1998) "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi" adlı çalışmasında belirtilen kategoriler temele alınmıştır. Veriler altı farklı kategoride

toplanarak kodlanmıştır. Çalışmanın alt problemlerine yönelik kategorilerde düzenleme yapılarak çalışmaya eklenmiş ve toplumsal cinsiyet rollerine ait veriler toplanmaya çalışılmıştır.

Kitaplarda yer alan görsellerdeki kadın-erkek sayıları hesaplanarak frekans tabloları oluşturulmuştur. Esen Severge'nin (1998) çalışmasından esinlenilerek Atatürk ve ailesinin resimleri bu sayımın dışında tutulmuştur. Yaş grupları fark etmeksizin kadın ve erkek ayrımı yapılarak kitaplarda yer alan karakterlerin cinsiyetleri belirlenip sayılarak tablolaştırılmıştır.

Cinsiyetlerin kullanım sıklıkları belirlenirken; aynı sayfa içerisinde, aynı kişiye ait ikinci veya daha fazla sayıda olan karakterler, herhangi bir eylem içermeyen karakterler ile konuşma balonlarını sunan çocuk resimleri kapsam dışında tutulmuştur. Ayrıca kitapların ünite başlarında yer alan görseller incelenerek, aynı görselin ünite içerisinde tekrarlandığı resimler sayıma dahil edilmemiştir.

Çalışmada yer alan görsellerde toplu yürüyüş, stadyum, kutlama ve tören alanları, askeri geçit törenleri ile sayılamayacak nitelikte kalabalığın olduğu resimler kapsam dışında tutulmuştur.

3.3.1. Görsellerin ve Metinlerin İncelemesinde Kullanılan Kategoriler ve Açıklamalar

3.3.1.1. Cinsiyetlerin Kullanılma Sıklıkları

Çalışmada yer alan görsellerde çocukların ve yetişkinlerin cinsiyetleri kadın ve erkek şeklinde ayrılıp, sayılmıştır.

3.3.1.2. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Üstlendikleri Meslekler

Görsellerde ve metinlerde yer alan meslekler belirlenip, bireylerin cinsiyetlerine göre yapılan meslekler belirlenmiştir.

3.3.1.3. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Oynadıkları Oyunlar ve Yaptıkları Sportif Faaliyetler

Görsellerde ve metinlerde yer alan çocuk oyunları, çocukların oynadıkları oyuncakları ve bireylerin yaptıkları sporlar belirlenmiştir.

3.3.1.4. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Sergilemiş Oldukları Tutum, Davranış ve Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri

Görsellerde ve metinlerde yer alan bireylerin sergilemiş oldukları tutum ve davranışlar ile sahip oldukları kişilik özellikleri kategorilere ayrılarak belirlenmiştir.

3.3.1.5. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Ev İçerisindeki Görev ve Sorumlulukları

Görsellerde ve metinlerde yer alan bireylerin yaptıkları ev işleri ve aile yapıları belirlenmiştir.

3.3.1.6. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Karşıtı Olumlu Örnekler

Görsellerde ve metinlerde yer alan toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşıtı örnekler belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde, incelenen kitaplardan elde edilen verilerin frekans ve yüzdeler dağılımları yapılarak tablolandırılmıştır. Elde bulgular alt başlıklar altında verilir yorumlanmıştır.

4.1. Cinsiyetlerin Kullanılma Sıklıkları

İncelenen ders kitaplarında yer alan kadın ve erkek sayıları ile yüzdeleri Tablo 2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyetlerin Kullanılma Sayıları

Kitap	Kadın		Erkek		Toplam	
	F	%	F	%	F	%
1.Sınıf Ardıç Y.	156	42,7	209	57,3	365	100
2.Sınıf Beşgen Y.	378	45,9	446	54,1	824	100
2.Sınıf MEB Y.	197	51,6	185	48,4	382	100
3.Sınıf MEB Y.	190	47,3	212	52,7	402	100
3.Sınıf Evren Y.	181	43,4	236	56,6	417	100

Tablo 2.'de ki veriler doğrultusunda kadın ve erkek sayılarının dağılımında; kadınların sayısının, 2. sınıf hayat bilgisi (MEB Y.) ders kitabı haricinde erkek sayısının gerisinde kaldığı görülmektedir.

4.2. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Üstlendikleri Meslekler

İncelenen ders kitaplarında yer alan görseller ve metinlerdeki mesleklerin cinsiyetlere göre dağılımı Tablo 3.'de verilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyetlere Göre Meslek Sayıları

Cinsiyet	1.Sınıf (Ardıç Y.)	2.Sınıf (Beşgen Y.)	2.Sınıf (MEB Y.)	3.Sınıf (MEB Y.)	3.Sınıf (Evren Y.)	Toplam	Farklı
Kadın	7	11	9	9	5	41	27
Erkek	8	21	13	13	14	69	42
Ortak	4	6	2	3	3	18	

Tablo 3.'e göre bir meslek yaparken görülme sayılarına bakıldığında erkekler 69, kadınlar 41 yerde iş hayatında görülmektedirler. Bununla birlikte; erkekler 42 farklı meslek grubunda gösterilmelerine karşın, kadınlar 27 farklı meslek grubunda yer almaktadırlar. Her iki cinsin de yapabildiği ortak meslek sayısı ise 18'dir. Erkeklerin mesleki anlamda kadınlara oranla sayıca fazla olduğu ve kadınların yapabildiği meslek sayısının az olduğu görülmektedir.

4.2.1. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık)

Ardıç Yayıncılık'a ait 1. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yaptıkları meslekler Tablo 4.'de gösterilmiştir.

Tablo 4. 1.Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler

Kadın	Erkek	Ortak
Diş Hekimi	Asker	Okul Müdür Yardımcısı
Doktor	Emekli	Okul Müdürü
Emekli	Kantin Görevlisi	Öğretmen
Hemşire	Okul Müdür Yardımcısı	Emekli
Okul Müdür Yardımcısı	Okul Müdürü	
Okul Müdürü	Öğretmen	
Öğretmen	Temizlik Görevlisi	
	Trafik Polisi	

Tablo 4. incelendiğinde 1. sınıf hayat bilgisi (Ardıç Y.) ders kitabında kadınlara 7, erkeklere ise 8 meslekte yer verilmiştir. Bu mesleklerden müdür yardımcısı, okul müdürü, öğretmen ve emekli öğretmen, kadın ve erkeklerin ortak gözüktüğü mesleklerdir. Bu mesleklerin dışında kadınların hemşire, diş hekimi ve doktor olarak yer aldığı görülmektedir. Erkeklere atfedilen mesleklerin hem sayıca fazla olduğu hem de asker, polis gibi cesaret ve güce dayalı mesleklerin erkek mesleği olarak gösterildiği tespit edilmiştir.

4.2.2. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)

Beşgen Yayıncılık'a ait 2. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yaptıkları meslekler Tablo 5.'de gösterilmiştir.

Tablo 5. 2.Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler

Kadın	Erkek	Ortak
Acil Tıp Teknisyeni	Acil Tıp Teknisyeni	Acil Tıp Teknisyeni
Çiftçi	Arama Kurtarma Personeli	Çiftçi
Diş Hekimi	Arıcı	Doktor
Doktor	Asker	Eczacı
Eczacı	Balıkçı	Esnaf
Esnaf	Bekçi	Polis
Hemşire	Çalgıcı	
Okul Servisi Hostesi	Çiftçi	
Öğretmen	Doktor	
Polis	Eczacı	
Röntgen Teknisyeni	Esnaf	
	Garson	
	İtfaiyeci	
	Jandarma	
	Kantin Görevlisi	
	Madenci	
	Ormancı	
	Otobüs Şoförü	
	Pazarıcı	
	Polis	
	Servis Şoförü	

Tablo 5. incelendiğinde, 2. sınıf hayat bilgisi (Beşgen Y.) ders kitabında erkeklerin meslek çeşitliliğinde sayıca fazla oldukları görülmektedir. Kadınlar 11 meslek grubunda gösterilirken, erkekler 21 meslek grubunda gösterilmektedir. Bu meslek gruplarından 6 tanesi hem kadınların, hem de erkeklerin ortak yapabildikleri meslekler olarak gösterilmiştir. Erkeklerin mesleklerinin, kadınların mesleklerine nispeten beden gücüne dayalı meslekler olduğu dikkat çekmektedir. İncelenen ders kitaplarında kadın polis figürü sadece 2. sınıf hayat bilgisi (Beşgen Y.) kitabında yer almaktadır.

Örnek 1:

“Polis amca, küçük çocuğun başını okşadı.” (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) S: 66).

Örnek 1.'de verilen polis amca ifadesiyle birlikte polisliğin erkeklerin yapabildiği bir meslek olduğu algısı ortaya çıkabilir.

Örnek 2:

Resim 1. Öğretmen ve Doktor (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 109)

Resim 1.'de öğretmenlik kadın mesleği, doktorluk ise erkek mesleği olarak gösterilmektedir.

Örnek 3:

Resim 2. Okul Servisi (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 128)

Resim 2.'de servis şoförünün erkek, yardımcısının ise kadın olduğu gözükmemektedir. Trafikte iyi şoför erkektir veya şoförlük erkek mesleğidir algısı ortaya çıkabilir.

Örnek 4:

Resim 3. Kamu Görevlileri (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 138)

Resim 3. incelendiğinde itfaiye, jandarma ve arama kurtarma ekiplerinin büyük çoğunluğunda erkek resimlerinin yer aldığı görülmektedir. Sadece bir sağlık çalışanı ve bir polisin kadın olduğu dikkat çekmektedir. Güç, dayanıklılık ve cesaret isteyen mesleklere erkeklerin ön planda olduğu görülmektedir. Resim 3.'de görülen kadın polis karakteri incelenen hayat bilgisi ders kitapları içerisindeki tek kadın polis karakteridir.

4.2.3. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları'na ait 2. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yaptıkları meslekler Tablo 6.'da gösterilmiştir.

Tablo 6. 2.Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler

Kadın	Erkek	Ortak
Acil Tıp Teknisyeni	Arama Kurtarma Personeli	Doktor
Diş Hekimi	Asker	Öğretmen
Doktor	Balıkçı	
Eczacı	Doktor	
Hemşire	Güvenlik Görevlisi	
Konfeksiyon İşçisi	İtfaiyeci	
Kütüphane Görevlisi	Kantin Görevlisi	
Öğretmen	Otobüs Şoförü	
Yemekhane Görevlisi	Öğretmen	
	Pazarıcı	
	Polis	
	Servis Şoförü	
	Simitçi	

Tablo 6. incelendiğinde 2. sınıf hayat bilgisi (MEB Y.) ders kitabında; erkeklerin yaptığı meslek sayısının 13, kadınların yaptığı meslek sayısının ise 9 olduğu görülmektedir. Sadece 2 meslekte kadın ve erkekler ortak olarak çalışabilir olarak gösterilmiştir. Tehlike arz eden ve beden gücü gerektiren (itfaiyeci, polis, balıkçı) mesleklerin hiçbirinde kadınlara yer verilmemesi, ayrıca serbest meslek dallarında (simitçi, pazarıcı, otobüs şoförü, kantinci vb.) kadınlar yerine erkeklerin tercih edilmesi dikkat çekmektedir. Buradan yola çıkarak kadın figürlerine kamusal alanda daha az yer verilmiştir diyebiliriz.

Örnek 1:

Resim 4. Şoförlük (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 146-150)

Resim 4.'de servis şoförünün ve halk otobüsü şoförünün erkek olarak resmedildiği görülmektedir. Toplumda yaygın olan kanıya göre erkekler iyi şofördür

ve şoförlük erkek mesleğidir. Buradan yola çıkarak kadınların ikinci planda kaldığını söyleyebiliriz.

4.2.4. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları'na ait 3. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yaptıkları meslekler Tablo 7.'de gösterilmiştir.

Tablo 7. 3.Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler

Kadın	Erkek	Ortak
Balerin	Arama Kurtarma Personeli	Bankacı
Bankacı	Bankacı	Çiftçi
Çiftçi	Bilim İnsanı	Öğretmen
Haber Spikeri	Çiftçi	
Kasiyer	Diş Hekimi	
Kitapçı	Doktor	
Öğretmen	Fırıncı	
Terzi	İtfaiyeci	
Yemekhane Görevlisi	Muhtar	
	Öğretmen	
	Pazarcı	
	Polis	
	Ressam	

Tablo 7. incelendiğinde; 3. sınıf hayat bilgisi (MEB Y.) ders kitabında kadınlara 9, erkeklere ise 13 adet meslek grubunda yer verilmiştir. Bu mesleklerden 3 tanesi ortak yapılabilen meslektir. Balerin, haber spikeri gibi görsel anlamda daha narin fiziksel özelliklerin istendiği mesleklerde kadınların tercih edilmesi, aynı zamanda itfaiyeci, arama kurtarma personeli ve polis gibi bedensel güce ihtiyaç duyan mesleklerde erkeklerin tercih edildiği göz önüne alınırsa, cinsiyetlere yönelik bir ayrım yapıldığı söylenebilir. Seçme ve seçilme eşitliği göz önüne alındığında mahalli bir idareci olan muhtarın erkek olması, yönetimin erkekler tarafından yapılabilir algısını ortaya çıkarabilir. Bilim, sanat ve kamu sektöründe birçok mesleğin erkekler tarafından yapılırken gösterilmesi, kadınların ve erkeklerin meslek seçiminde ayrım yapıldığı düşüncesini meydana getirebilir.

Örnek 1:

Resim 5. Kadın Mesleği Öğretmenlik (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 96-118)

“Öğretmen sınıfa bir trafik polisi ile geldi. Anıl çok heyecanlandı. Çünkü ileride trafik polisi olmak istiyordu. (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 96)

Resim 5. ve ilgili metin incelendiğinde; öğretmen ve başka bir meslek grubuna mensup kişiler bir arada olduklarında, öğretmenliğin kadınlara atfedildiği dikkat çekmektedir. Polislik genellikle erkek mesleği olarak görülmektedir.

Örnek 2:

“Ertesi gün sınıfımız çok renkliydi. Mert beyaz önlüğü ile doktor, Zeynep kostümü ile balerin, Ali üniforma giyerek itfaiye eri olmuştu.” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 34)

Örnek 2.’de yer alan ifadelerde; erkek çocukların doktor ve itfaiye eri, kız çocuğunun ise balerin olarak belirtilmesi dikkat çekmektedir.

4.2.5. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)

Evren Yayıncılık’a ait 3. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yaptıkları meslekler Tablo 8.’de gösterilmiştir.

Tablo 8. 3.Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Meslekler

Kadın	Erkek	Ortak
Diş Hekimi	Asker	Kırtasiyeci
Kırtasiyeci	Aşçı	Öğretmen
Öğretmen	Berber	Temizlik Görevlisi
Temizlik Görevlisi	Çiftçi	
Veteriner	Doktor	
	Kantinci	
	Kırtasiyeci	
	Mühendis	
	Nikah Memuru	
	Öğretmen	
	Pilot	
	Polis	
	Temizlik Görevlisi	
	Terzi	

Tablo 8.'de verilen 3. sınıf hayat bilgisi (Evren Y.) ders kitabı incelendiğinde kadınlara 5, erkeklere ise 14 meslek grubunda yer verilmiştir. Bu mesleklerden 3 tanesi ortak yapılabilen meslekler olarak gösterilmiştir. Kadınların yaptıkları mesleklere bakıldığında, erkeklerin yapabildikleri mesleklere nispeten daha az bedensel kuvvet ve bilişsel beceri isteyen mesleklerin tercih edildiği görülmüştür. Pilot, mühendis, doktor gibi meslekler diğer meslek gruplarına göre daha fazla bilişsel beceri ve yetenek gerektirirken, bu mesleklerin sadece erkekler tarafından yapılırken gösterilmesi dikkat çekmektedir.

Örnek 1:

Resim 6. Çeşitli Meslekler (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 40)

Resim 6.'da; pilot, çiftçi, mühendisin erkek, veterinerin ise kadın olması dikkat çekmektedir.

Örnek 2:

Resim 7. Ailede Meslekler (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 39)

Resim 7.'de aile içinde öğretmenin anne, doktorun ise babayla özdeşleştirildiği dikkat çekmektedir.

Örnek 3:

Resim 8. Polis ve Anne (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 112)

Resim 8. incelendiğinde çocuklu kadın ile polisler görülmektedir. Polislerin erkek, kadının görüntüsüne dikkat edildiğinde de ev hanımı olduğu görülmektedir.

4.3. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Oynadıkları Oyunlar ve Yaptıkları Sportif Faaliyetler

4.3.1. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık)

Ardıç Yayıncılık'a ait 1. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin oynadıkları oyunlar ve yaptıkları sportif faaliyetler Tablo 9.'da gösterilmiştir.

Tablo 9. 1.Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler

Kadın	Erkek	Ortak
Bisiklete biner	Basketbol oynar	Bisiklete biner
İp atlar	Bilgisayar oyunu oynar	İp atlar
Oyuncak bebekle oynar	Bisiklete biner	Parkta oynar
Parkta oynar	Futbol oynar	Saklambaç oynar
Saklambaç oynar	İp atlar	Voleybol oynar
Voleybol oynar	Misket oynar	Yakan top oynar
Yakan top oynar	Parkta oynar	
	Saklambaç oynar	
	Voleybol oynar	
	Yakan top oynar	
	Yüzer	

Tablo 9. incelendiğinde 1. sınıf hayat bilgisi (Ardıç Y.) ders kitabında kadınların 7 farklı oyun veya spor faaliyetinde buldukları tespit edilirken, erkeklerin 11 farklı faaliyette buldukları tespit edilmiştir. Misket oynama ve bilgisayarda oyun oynamak sadece erkeklere özgü olarak verilmiştir. Bununla beraber yapılan sportif faaliyetlerin çeşitliliğinde de erkeklerin yaptıkları etkinliklerin sayıca fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Örnek 1:

Resim 9. Oyuncak Bebek (Kaynak: Hayat Bilgisi 1 (Ardıç Y.) Ders Kitabı S: 135-136)

Resim 9.'da oyuncak bebek ile oynamak kız çocuğuyla ilişkilendirilmiştir.

Örnek 2:

Resim 10. Çeşitli Oyunlar (Kaynak: Hayat Bilgisi 1 (Ardıç Y.) Ders Kitabı S: 135-136)

Resim 10.'da; oyun oynayan çocuklardan erkek çocuklarının sayıca fazla olduğu görülmektedir. Misket oynamak ve basketbol erkek çocuklarıyla özdeşleştirilen faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3.2. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)

Beşgen Yayıncılık'a ait 2. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin oynadıkları oyunlar ve yaptıkları sportif faaliyetler Tablo 10.'da gösterilmiştir.

Tablo 10. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler

Kadın	Erkek	Ortak
Basketbol oynar	Basketbol oynar	Basketbol oynar
Bisiklete biner	Bisiklete biner	Bisiklete biner
Gitar çalar	Flüt çalar	Halk oyunu oynar
Halk oyunu oynar	Gitar çalar	İp atlar
İp atlar	Futbol oynar	Kaykay sürer
Kaykay sürer	Halk oyunu oynar	Koşu yapar
Kızakla kayar	İp atlar	Parkta oynar
Koşu yapar	Kaykay sürer	Voleybol oynar
Lego oynar	Keman çalar	Parkta Oynar
Parkta oynar	Koşu yapar	
Piyano çalar	Lego oynar	
Voleybol oynar	Paten sürer	
	Tenis oynar	
	Yüzer	
	Voleybol oynar	

Tablo 10. incelendiğinde 2. sınıf hayat bilgisi (Beşgen Y.) ders kitabında yapılan sportif faaliyetler ve oynanan oyunların çeşitliliğinde, kadınların yaptığı 12 çeşit faaliyete karşılık, erkeklerin 16 çeşit faaliyette buldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte ortak yapılan faaliyetlerin sayısı ise 8 olarak tespit edilmiştir. Erkek çocuklarına sportif faaliyetlerde, kız çocuklarına nispeten, daha fazla yer verildiği görülmektedir.

Örnek 1:

Resim 11. Spor (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S:21-47)

Resim 11.'de sportif faaliyetlerin erkek çocuklar tarafından yapıldığı görülmektedir.

Örnek 2:

Resim 12. Çocuk Odası (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 16-20)

Resim 12.'de gösterilen çocuk odaları incelendiğinde; kız çocuğunun odasının pembe tonlarda ve yatağının üzerinde oyuncak bebek olduğu, erkek çocukların odalarının ise mavi tonlarda ve duvarlarında futbol ve basketbol sporlarına ait posterlerin yer alması dikkat çekmektedir.

4.3.3. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları'na ait 2. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin oynadıkları oyunlar ve yaptıkları sportif faaliyetler Tablo 11.'de gösterilmiştir.

Tablo 11. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler

Kadın	Erkek	Ortak
Basketbol oynar	Bağlama çalar	Basketbol oynar
Bilgisayar oyunu oynar	Basketbol oynar	Bilgisayar oynar
Çayda çıra oynar	Bilgisayar oyunu oynar	Halat çekme oynar
Halay çeker	Bisiklete biner	Körebe oynar
Halat çekme oynar	Futbol oynar	Mendil kapmaca oynar
İp atlar	Gitar çalar	Parkta oynar
Kafkas oyunu oynar	Halat çekme oynar	Zeybek oynar
Kaşık oynar	Halay çeker	
Kaykayla kayar	Horon teper	
Körebe oynar	Körebe oynar	
Mendil kapmaca oynar	Mendil kapmaca oynar	
Oyuncak bebek oynar	Satranç oynar	
Parkta oynar	Spor yapar	
Seksek oynar	Zeybek oynar	
Şarkı söyler		
Tenis oynar		
Uçurtma uçurur		
Zeybek oynar		

Tablo 11. incelendiğinde; 2. sınıf hayat bilgisi (MEB Y.) ders kitabında yapılan faaliyetlerin çeşitliliğinde kadınların sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Kadınların 18 tane faaliyette yer aldığı görülürken, erkeklerin ise 14 tane faaliyette yer aldıkları tespit edilmiştir. 7 tane faaliyette ise ortak olarak ilgilendikleri görülmüştür. Futbol oynarken sadece erkek figürlerinin kullanıldığı, halk oyunlarında da özellikle kadın figürlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Genel olarak sportif faaliyetlerde bulunmanın erkeklerle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Örnek 1:

“Merhaba arkadaşlar! Benim adım Mehmet, soyadım ÇALIŞKAN. Sekiz yaşındayım. Bu yıl ikinci sınıfa gidiyorum. Uzun boyluyum. 27 kiloyum. Gözlerim mavi, saçlarım ise sarıdır. Futbol oynuyorum, bisiklete binebiliyorum. Müzik dinlemekten hoşlanıyorum. Bağlama çalmayı öğrenmek için kursa gitmek istiyorum”
(Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 14).

Örnek 1.'de; erkek çocuğunun ilgi alanlarından bahsedilirken sevdiği sporun futbol olduğundan bahsedilmiştir. Futbol, erkeklere özgü bir spor olarak gözükmektedir.

Örnek 2:

Resim 13. İstekler (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 96)

Resim 13. incelendiğinde; erkek çocuğu bilgisayar oyunları ile ilişkilendirilirken, kız çocuğunun ise oyuncak bebek oynamakla ilişkilendirildiği dikkat çekmektedir.

4.3.4. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları'na ait 3. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin oynadıkları oyunlar ve yaptıkları sportif faaliyetler Tablo 12.'de gösterilmiştir.

Tablo 12. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler

Kadın	Erkek	Ortak
Basketbol oynar	Basketbol oynar	Basketbol oynar
Halk oyunu oynar	Bisiklete biner	Halk oyunu oynar
Körebe oynar	Çelik çomak oynar	Parkta oynar
Parkta oynar	Futbol oynar	Saklambaç oynar
Piyano çalar	Halk oyunu oynar	Satranç oynar
Saklambaç oynar	Kamp yapar	Şarkı söyler
Satranç oynar	Misket oynar	Spor yapar
Scooter sürer	Oyuncak arabalarla oynar	
Şarkı söyler	Parkta oynar	
Tabletle oynar	Paten kayar	
Uçurtma uçurur	Saklambaç oynar	
	Satranç oynar	
	Şarkı söyler	
	Spor yapar	
	Topaç oynar	

Tablo 12. incelendiğinde 3. sınıf hayat bilgisi (MEB Y.) ders kitabında; kadınların 11 faaliyetine karşılık, erkeklerin 15 çeşit faaliyette buldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte ortak yapılan faaliyetlerin sayısı ise 7 olarak tespit edilmiştir. Erkeklerin futbol ve genel olarak da sporla ilgilendiği tespit edilmiştir. Misket, topaç, çelik çomak gibi geleneksel çocuk oyunlarını kız çocuklarının oynamadığı ve bu oyunların erkek çocuklarıyla ilişkilendirildiği görülmektedir.

Örnek 1:

“Babaannem, bu oyuncağın babama ait olduğunu söyledi. Kutuyu karıştırınca içinden topaç, renk renk bilyeler, eski kıyafetler ve fotoğraflar çıktı. Dedem, tahta

arabayı ve topacı kendisinin yaptığını söyledi. Babamla birlikte çelik çomak, körebe, saklambaç gibi çok keyifli oyunlar oynadıklarını da anlattı” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S:46).

Örnek 1.’de çelik çomak, oyuncak araba, topaç ve bilye gibi oyuncakların erkek çocuğu oyuncakları olduğu görülmektedir. Bu durumda oynanan oyun ve oyuncaklarda cinsiyetlere göre dağılım yapıldığı söylenebilir.

Örnek 2:

Resim 14. Sanat ve Spor (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S:24-25)

Resim 14.’de kız çocuğunun piyano çaldığı, erkek çocuklarının ise sportif faaliyet yaptıkları görülmektedir. Spor yapmak çoğunlukla erkeklerle özdeşleştirilen bir aktivite olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek 3:

“Babası, Tuna’ ya hafta sonu birlikte futbol maçı izlemeye gideceklerini söyledi. Tuna, heyecanla hafta sonunu bekledi. Nihayet beklenen gün gelmişti. Tuna ve babası, sabah erkenden uyanıp kahvaltı yaptılar. Babası, stadyuma otobüs ile gideceklerini söyledi” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 130).

Örnek 3.’de futbol maçını izlemeye gitmenin baba-oğul faaliyeti olarak özdeşleştirildiği görülmektedir.

Örnek 4:

Resim 15. Kamp (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 165)

Resim 15.'de kamp yapan bir baba oğul görülmektedir. Kamp yapmak erkeklerin yapabileceği bir faaliyet olarak gösterilmiştir.

4.3.5. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)

Evren Yayıncılık'a ait 3. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin oynadıkları oyunlar ve yaptıkları sportif faaliyetler Tablo 13.'de gösterilmiştir.

Tablo 13. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Oyun ve Sportif Faaliyetler

Kadın	Erkek	Ortak
Beştaş oynar	Basketbol oynar	Bisiklete biner
Bisiklete biner	Bilgisayar oyunu oynar	Kızakla kayar
İp atlar	Bisiklete biner	Parkta Oynar
Kızakla kayar	Buz pateni yapar	Satranç oynar
Parkta Oynar	Çember çevirme oynar	Seksek oynar
Patene biner	Flüt çalar	
Saklambaç oynar	Futbol oynar	
Satranç oynar	Kaykay sürer	
Seksek oynar	Kızakla kayar	
Voleybol oynar	Parkta oynar	
	Satranç oynar	
	Seksek oynar	
	Spor yapar	
	Voleybol oynar	

Tablo 13. incelendiğinde 3. sınıf hayat bilgisi (Evren Y.) ders kitabında; yapılan faaliyetlerin çeşitliliğinde, kadınların 10, erkeklerin ise 14 çeşit faaliyette buldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte ortak yapılan faaliyetlerin sayısı ise 8 olarak tespit edilmiştir. Erkeklerin sportif faaliyetlerde daha etkin olduğu görülmektedir.

Örnek 1:

Resim 16. Okul Bahçesi (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S:10)

Resim 16.'da yer alan okul bahçesinde kız çocuklarının seksek oynayıp ip atladıkları, erkeklerin ise futbol oynadıkları görülmektedir. Çocuk oyunlarında kız çocuk-erkek çocuk oyunu ayrımı yapıldığı söylenebilir.

Örnek 2:

Resim 17. Geleneksel Oyunlar (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S:50)

Resim 17.'de geleneksel çocuk oyunlarından çember çevirmenin erkek çocuklarla özdeşleştiği, seksek oyununun ise kız çocuklarıyla özdeşleştiği söylenebilir.

4.4. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Sergilemiş Oldukları Tutum, Davranış ve Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri

4.4.1. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık)

Ardıç Yayıncılık'a ait 1. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin sergilemiş oldukları tutum, davranış ve sahip oldukları kişilik özellikleri Tablo 14.'de gösterilmiştir.

Tablo 14. 1. Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri

Kadın	Erkek	Ortak
Düzenlidir	Bencildir	Kibardır
Güler yüzlüdür	Güçlüdür	Müsriftir
Hassastır	Hareketlidir	Neşelidir
Heyecanlıdır	Hayvan severdir	Saygılıdır
Kibardır	Kibardır	Tutumludur
Kuralcıdır	Liderdir	Yardıms severdir
Neşelidir	Müsriftir	
Müsriftir	Neşelidir	
Saygılıdır	Özenlidir	
Tutumludur	Planlıdır	
Yardıms severdir	Saygılıdır	
	Temizdir	
	Tutumludur	
	Yardıms severdir	

Tablo 14.'de verilen tutum, davranış ve kişilik özellikleri incelendiğinde; kadınların 11, erkeklerin ise 14 farklı özelliği görülmektedir. Bu özelliklerden 6 tanesi ise ortak özelliktir. Erkeklerle atfedilen kişisel özelliklerden liderlik, güçlülük ve bencilliğin toplumsal cinsiyet açısından düşünüldüğünde, erkeklerde olması gereken özellikler olduğu sonucu ortaya çıkabilir. Hassaslık, güler yüz, düzenli olmak gibi özelliklerin kadınlarda aranılan özellikler olması dikkat çekmektedir.

4.4.2. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)

Beşgen Yayıncılık'a ait 2. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin sergilemiş oldukları tutum, davranış ve sahip oldukları kişilik özellikleri Tablo 15.'de gösterilmiştir.

Tablo 15. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri

Kadın	Erkek	Ortak
Doğaseverdir	Çekingendir	Doğaseverdir
Düzenlidir	Başarılıdır	Görgü kurallarına uymaz
Edilgen kişiliktir	Doğaseverdir	Kuralcıdır
Görgü kurallarına uymaz	Görgü kurallarına uymaz	Saygılıdır
Gözlem yapar	Hareketlidir	Tutulmudur
Hayvan severdir	Kabadır	Yardımseverdir
Hırslıdır	Kuralcıdır	
Kuralcıdır	Liderdir	
Planlıdır	Mızıkçıdır	
Saygılıdır	Para kazanır	
Sorumluluk sahibidir	Savruktur	
Tutulmudur	Saygılıdır	
Yardımseverdir	Sinirlidir	
	Tembeldir	
	Temizdir	
	Tutulmudur	
	Yalan söyler	
	Yardımseverdir	

Tablo 15.'de verilen tutum, davranış ve kişisel özellikler incelendiğinde; kadınların 13, erkeklerin ise 18 özelliği görülmektedir. Bu özelliklerden 6 tanesi ise ortak özelliktir. Erkeklerin kadınlara nispeten daha özgür betimlendiği ve olumsuz tutum ve davranışları sergileyebildikleri tespit edilmiştir.

Örnek 1:

Resim 18. Kına ve Sünnet (Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S:174)

Resim 18. İncelendiğinde kınası yapılan kadının edilgen görüntüsü dikkat çekmektedir. Bununla birlikte erkek çocuğunun bir koltukta oturup gelen hediyeleri kabul etmesi, sünnet olan çocuğun erkeklige adım atmış olduğu düşüncesiyle daha fazla itibar gördüğü izlenimini verebilir. Kadının konumu bakımından sessiz ve edilgen şekilde elleri kapalı resmedilmesi toplumsal cinsiyet açısından olumsuz bir örnek olarak nitelendirilebilir.

4.4.3. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları'na ait 2. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin sergilemiş oldukları tutum, davranış ve sahip oldukları kişilik özellikleri Tablo 16.'da gösterilmiştir.

Tablo 16. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri

Kadın	Erkek	Ortak
Edilgen kişiliktir	Açık sözlüdür	Görgü kurallarına uyar
Fedakârdır	Bilgilidir	Hayvan severdir
Görgü kurallarına uyar	Cesurdur	Kibardır
Görgü kurallarına uymaz	Dikkatlidir	Temizdir
Hayvan severdir	Duyarlıdır	Tutulmudur
Kibardır	Görgü kurallarına uyar	Vatanseverdir
Müsriftir	Hayalperesttir	Yardımseverdir
Tutulmudur	Hayvan severdir	
Temizdir	Kibardır	
Vatanseverdir	Meraklıdır	
Yardımseverdir	Sabırlıdır	
	Sorumluluk sahibidir	
	Sorumluluk sahibi değildir	
	Telaşlıdır	
	Temizdir	
	Tutulmudur	
	Vatanseverdir	
	Vicdanlıdır	
	Yardımseverdir	

Tablo 16.'da verilen tutum, davranış ve kişisel özellikler incelendiğinde kadınların 10, erkeklerin ise 19 tane özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu özelliklerden 7 tanesi ise ortak özellik olarak verilmiştir. Açık sözlü, cesur, bilgili, sorumluluk sahibi ve dikkatli olmak erkeklere özgü özellikler olarak gösterilmiştir.

Fedakârlık ise kadınların tipik özelliği gibi gösterilmiş olup kadının anne rolüyle özdeşleştirilmektedir.

Örnek 1:

Resim 19. Gelin Alma (Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S:195)

“Dün kına gecesinde ellerine kına yakılan ablam çok güzel bir gelin olmuştu. Davul, zurna eşliğinde erkek tarafı gelini almaya geldi. Gelini ata bindirdiler. Kalabalık eşliğinde damadın evine doğru yola çıkıldı. Damat evindeki balkonda Türk bayrağı vardı. Gelin eve girerken başından buğday saçıldı. Bahçeye masalar kurulmuştu, misafirlere yemekler ikram edildi. Akşam saatlerinde düğün başladı. Gelin, damat, misafirler hep birlikte halay çektiler. Ablamın düğünü çok güzel oldu” (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S:195).

Resim 19. ve ilgili metin birlikte incelendiğinde gelin alma merasimi gözükmektedir. Metinde yer alan “gelin alma” ifadesi geleneksel bir eylem olmasına karşın, cinsiyetçi bir söylem olarak algılanabilmektedir.

4.4.4. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları’na ait 3. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin sergilemiş oldukları tutum, davranış ve sahip oldukları kişilik özellikleri Tablo 17.’de gösterilmiştir.

Tablo 17. 3.Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri

Kadın	Erkek	Ortak
Araştırmacıdır	Araştırmacıdır	Araştırmacıdır
Dikkatsizdir	Çalışkandır	Dikkatsizdir
Doğaseverdir	Dikkatsizdir	Doğaseverdir
Doğruluktan yanadır	Doğaseverdir	Duyarlıdır
Dürüştür	Duyarlıdır	Meraklıdır
Duyarlıdır	Kıbardır	Paylaşımıcıdır
Endişelidir	Kuralcıdır	Paylaşımıcıdır
Fedakârdır	Liderdir	Saygılıdır
Gözlemcidir	Meraklıdır	Tutumludur
Hayvan sever	Müsriftir	Vatanseverdir
Meraklıdır	Özgüveni yüksektir	Yardımseverdir
Paylaşımıcıdır	Paylaşımıcıdır	
Saygılıdır	Planlıdır	
Sinirlidir	Plansızdır	
Tarafsızdır	Saygılıdır	
Tutumludur	Sorumluluk sahibidir	
Temizdir	Tutumludur	
Vatanseverdir	Vatanseverdir	
Yardımseverdir	Yardımseverdir	

Tablo 17.'de verilen tutum, davranış ve kişilik özellikleri incelendiğinde; kadın ve erkeklerin 19'ar tane özelliği görülmektedir. Bunlardan 11 tanesi ortak özellik olarak verilmiştir. Kadın ve erkeğe atfedilen kişilik özelliklerinin benzer niteliklerde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte fedakârlık, annelikle bağdaştırılan bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek 1:

Resim 20. Sınıf Düzeni (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 87)

Resim 20.'de; sınıfı kirletenlerin çoğunlukla erkek çocuklar olduğu, temizliğini yapanların ise kız çocukları olduğu dikkat çekmektedir.

Örnek 2:

Resim 21. Bilim insanı (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 128)

“Eralp, ilkokuldan beri çok çalışkan ve düzenli bir çocuktur. Eralp’ teki sorumluluk bilincinin oluşmasında ailesinin ve öğretmenlerinin katkısı büyüktü. Ona kendi başına yapabileceği görevler verirlerdi. Bu da onun öz güvenini geliştirdi. Öğrenci olarak ailemize ve ülkemize karşı sorumluluklarımız vardır ve bu sorumlulukları yerine getirmeliyiz. Okuyarak, çalışarak, araştırarak kendimizi geliştirmeliyiz. Ülkemizi daha ileriye taşımak amacımız olmalıdır. Vatanımıza sahip çıkmak için görevimizi en iyi şekilde yapmalıyız. Atatürk’ün “Vatanını en çok seven, görevini en iyi yapandır.” sözünü unutmamalıyız. Eğitim hayatı boyunca verilen görevleri zamanında yapar ve sınavlarına çok iyi çalışırdı. Bu çalışmalarının sonucunda bilim adamı oldu. Yaptığı araştırmalar ve buluşlar ile ülkesinin gelişmesine katkıda bulundu” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 128).

Örnek 2.'de verilen metin ve görsel birlikte incelendiğinde, bilimle erkek çocuklarının ilgilendiği gözükmektedir. Bununla beraber, bilim adamı söylemi dilimize yerleşmiş cinsiyetçi bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek 3:

ANNEMİZE TÜRKÜ

Güneşin alası çok
Her evin çilesi çok
Analar çeker yükü
Kimsenin bilesi yok.

Gelin çiçek derelim,
Yollarına serelim,
Sevgi dolu türkülerle
Annemize verelim.

Çocuğa bakar anne,
Evine tapar anne,
Gece gündüz çalışır,
Yarını yapar anne.

Anamız başımızda,
Her öğün aşımızda,
Ananın emeği var,
Her iyi işimizde.

Muammer SUN

Resim 22. Annelik (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 178)

Resim 22.'de yer alan şiir incelendiğinde; annelerin evin çilesini çeken, çocuğuna bakan, evine tapan, gece gündüz ev için çalışan birey olduğu görülmektedir. Fedakârlık ve annelik birbiriyle bağdaştırılmakta, buna bağlı olarak da kadına atfedilen bir kişilik özelliği olarak görülmektedir.

4.4.5. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)

Evren Yayıncılık'a ait 3. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin sergilemiş oldukları tutum, davranış ve sahip oldukları kişilik özellikleri Tablo 18.'de gösterilmiştir.

Tablo 18. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Sergilenen Tutum, Davranış ve Kişilik Özellikleri

Kadın	Erkek	Ortak
Başarılıdır	Başarılıdır	Başarılıdır
Çalışkandır	Başarısızdır	Çalışkandır
Düşünceli-Hassastır	Centilmendir	Planlıdır
Fedakârdır	Çalışkandır	Plansızdır
İletişimi güçlüdür	Dikkatsizdir	Saygılıdır
Kuralcıdır	Güvenilirdir	Temizdir
Müsriftir	Hayvan severdir	Tutumludur
Planlıdır	Planlıdır	Yardımseverdir
Plansızdır	Plansızdır	
Saygılıdır	Saygılıdır	
Temizdir	Telaşlıdır	
Tutumludur	Temizdir	
Yardımseverdir	Tutumludur	
	Yaramazdır	
	Yardımseverdir	

Tablo 18.'de verilen tutum, davranış ve kişilik özellikleri incelendiğinde kadınların 13, erkeklerin ise 15 tane özelliğe sahip oldukları görülmektedir. Bu özelliklerden 8 tanesi ise ortak özelliktir. Centilmenlik ve yaramazlık yapmak erkeklere özgü özellikler olarak gösterilirken; hassas, düşünceli ve fedakâr olmanın kadınlara ait özellikler olduğu dikkat çekmektedir.

Örnek 1:

Resim 23. Doğru ve Yanlış Davranışlar (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 54, 136)

Resim 23. incelendiğinde erkek çocuklarının yaramazlık yapabileceği algısı varken, kız çocuklarının bu hataları düzelterip, örnek olma kaygısı içinde oldukları görülmektedir. Erkek çocuklarının toplumsal kurallara uyma hususunda daha serbest

yetiştikleri, kız çocuklarının ise yapılan hataları kapatıp düzenin sağlanması için çabaladıkları sonucuna varılabilir.

Örnek 2:

“Bizi dünyaya getiren ve koruyup büyüten annemizi sevmek, onun isteklerini yerine getirmek bizim için bir borçtur. Anneler bize yaptıkları fedakârlıkların karşılığını beklemez. Onların bizden beklentisi başarılı, dürüst, sevgi ve saygı dolu birer insan olmamızdır” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 207).

Örnek 2. incelendiğinde annelerin karşılıksız fedakâr oldukları vurgusu yapılmıştır. Kadınların kişilik özelliği olarak fedakârlığın ön plana çıktığı söylenebilir.

4.5. Cinsiyetlere Göre Bireylerin Ev İçerisindeki Görev ve Sorumlulukları

4.5.1. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık)

Ardıç Yayıncılık’a ait 1. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yapmış oldukları ev işleri Tablo 19.’da gösterilmiştir.

Tablo 19. 1. Sınıf Hayat Bilgisi (Ardıç Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri

Kadın	Erkek	Ortak
Çocuğuna ilaç içirir	Alışveriş yapar	
Çocuğuna beslenme hazırlar		
Çocuğunun okuluyla ilgilenir		
Yemek yapar		

Tablo 19.’da; kadınların yaptığı 4 farklı ev işine karşılık, erkekler 1 ev işi yapmaktadır. Ortak yapılan ev işi ise bulunmamaktadır. Tablo 19.’a göre erkeğin tek görevi ev için alışveriş yapmak gözükmektedir.

Örnek 1:

“Fatih, okulda hastalandı. Öğretmenimiz annesine haber verdi. Annesi geldi. Birlikte müdür yardımcısından izin alıp doktora gittiler” (Kaynak: Hayat Bilgisi 1 (Ardıç Y.) Ders Kitabı S: 33).

Örnek 2:

“Selma, buzdolabından aldığı sütü, yıkanmış armudu beslenme çantasına koydu. Annesinin onun için hazırladığı sandviçi, bir avuç kuruyemişi, çatalı, kağıt peçeteyi ve ıslak mendili de çantasına koyarak beslenme çantasını hazırladı” (Kaynak: Hayat Bilgisi 1 (Ardıç Y.) Ders Kitabı S: 95).

Örnek 1. ve Örnek 2.’de verilenlere göre çocukların okuldaki durumuyla ilgilenen ve onları okula hazırlayan kişinin anne olduğu görülmektedir.

4.5.2. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)

Beşgen Yayıncılık’a ait 2. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yapmış oldukları ev işleri Tablo 20.’de gösterilmiştir.

Tablo 20. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (Beşgen Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri

Kadın	Erkek	Ortak
Alışveriş yapar	Alışveriş yapar	Alışveriş yapar
Bulaşık yıkar	Cam siler	Çocuğa ödev yaptırır
Çamaşır yıkar	Çocuğa ödev yaptırır	Evcil hayvan besler
Çiçek bakımı yapar	Çocuğa yemek yedirir	Evi süpürür
Çocuğa ödev yaptırır	Çöpleri atar	Sofra kurar ve kaldırır
Çocuğuna beslenme hazırlar	Evcil hayvan besler	Toz alır
Çocuğun okul çantasını hazırlar	Evi süpürür	
Çocukla sohbet eder	Sofra kurar ve kaldırır	
Çocuğun saçını tarar	Toz alır	
Evcil hayvan besler		
Evi süpürür		
Giysileri toplar		
Pazara gider		
Sofra kurar ve kaldırır		
Toz alır		
Ütü yapar		
Yemek servisi yapar		
Yemek yapar		

Tablo 20.'de; kadınların yaptığı 18 ev işine karşılık, erkekler 9 farklı ev işi yapmaktadır. Ortak yapılan ev işi ise 6 tanedir. Bununla birlikte kadınların yaptıkları çamaşır yıkama, bulaşık yıkama, ütü yapma gibi ev işlerinde erkeklerin hiçbir etkinliği bulunmamaktadır. Çocuk bakımıyla ilgili işlerin kadınlar tarafından yapıldığı tespit edilmiştir.

Örnek 1:

Resim 24. Ev işleri (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 70)

Resim 24.'de yer alan ev işi görsellerine dikkat edildiğinde, evin tüm işlerinden kadınların sorumlu olduğu gözükmektedir. Resimlerin altında yer alan sorulara bakıldığında; aslında işlerin tek kişi tarafından yapılmaması gerektiği ve iş bölümünün önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Fakat kullanılan görsellerin tamamında kadın figürü yer almaktadır.

Örnek 2:

“Geçen sene okul çantamı annemle birlikte hazırlıyorduk. Anneme, artık büyüdüğümü ve okul çantamı tek başıma hazırlayabileceğimi söyledim” (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 25).

Örnek 3:

“Evde yapmaktan en çok hoşlandığım iş ise yemek yapan anneme mutfakta yardım etmektir. Annem, evimizdeki birçok işin sorumluluğunu üstlenir. Bu nedenle çok yorulduğunu düşünürüm. Evdeki sorumluluklarımı yerine getirirsem onun daha az yorulacağını bilirim” (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 71).

Örnek 2. ve Örnek 3.’de konuşan çocuğun annesiyle ilişkisi dikkat çekmektedir. Anne ve çocuğunun birlikte çanta hazırlaması, çocuğun sorumluluğunun annede olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte; evdeki birçok işten annenin sorumlu olduğu görülmektedir.

Örnek 4:

“Geçen hafta annemle birlikte giysi dolabımı düzenledik. Küçük gelen giysilerimi ayırdık.”

“İşimiz bittikten sonra annemle sohbet ettik. Benim küçüklüğümü konuştuk” (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 12).

Örnek 4.’de anne ve çocuğunun ilişkilerinden bahsedilmiştir. Annenin görevinin ev işlerini bitirmek ve çocuğuyla ilgilenmek olduğu söylenebilir.

Örnek 5:

Resim 25. Ev içi görevler (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 71)

Resim 25.'de kız çocuğunun görevleri çiçek sulamak, evcil hayvanı beslemek ve mutfakta annesine yardım etmek olarak gösterilmiştir.

4.5.3. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları'na ait 2.sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yapmış oldukları ev işleri Tablo 21.'de gösterilmiştir.

Tablo 21. 2. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri

Kadın	Erkek	Ortak
Bulaşık yıkar	Çiçek bakımı yapar	
Çocuğa ödev yaptırır	Pazar alışverişi yapar	
Çocukla boş zaman geçirir		
Evcil hayvan besler		
Odayı toplar		
Pazar alışverişi yapar		
Sofra kurar		
Toz alır		
Yemek servisi yapar		
Yemek yapar		

Tablo 21.'de; kadınların yaptığı 10 farklı ev işine karşılık, erkekler 2 farklı ev işi yapmaktadır. Erkeklerin çocuk bakımı ve evin düzeniyle ilgili hiçbir ev işinde görev almadığı görülmektedir.

Örnek 1:

“Misafir geleceği zaman evi toplarken anneme yardım ederim” (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 91).

Örnek 2:

Resim 26. Görev Paylaşımı (Kaynak. Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 78)

Örnek 1. ve Örnek 2.'de evin toplanmasının kadınlara ait bir görev olduğu ve onların yaptıkları görülmektedir. Bununla beraber ev içi görev dağılımına bakıldığında bulaşık yıkamak ve toz almak kadın görevi olarak resmedilirken, çiçeklerin bakımını baba ile oğlunun birlikte yapması ve diğer ev işlerinde görülmemeleri, ev işlerinde kadın-erkek ayrımı olduğu izlenimini verebilir.

4.5.4. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

MEB Yayınları'na ait 3.sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yapmış oldukları ev işleri Tablo 22.'de gösterilmiştir.

Tablo 22. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (MEB Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri

Kadın	Erkek	Ortak
Bulaşık yıkar	Ampul değiştirir	Çocuğa bakar
Cam siler	Çivi çakar	Pazar alışverişi yapar
Çamaşır yıkar	Çocuğa bakar	
Çiçek bakımı yapar	Evi süpürür	
Çocuğa bakar	Musluk tamir eder	
Çocuğun derslerine yardım eder	Pazar alışverişi yapar	
Dikiş diker		
Odayı toplar		
Pazar alışverişi yapar		
Toz alır		
Yemek yapar		

Tablo 22.'de; kadınların yaptığı 11 farklı ev işine karşılık, erkekler 6 farklı ev işi yapmaktadır. Ortak yapılan ev işi ise 2 tanedir. Tamirat ve tadilat işlerinde erkekler ön planda çıkarken, kadınlar daha çok çocuk bakımı ve diğer ev işleriyle meşgul olmaktadır.

Örnek 1:

“Annesi: Defne önerin çok güzel. Böylece evimizde ekmek israfını önlemiş oluruz. Bununla beraber diğer kaynakları da tasarruflu kullanmalıyız. Çamaşır ve bulaşık makinelerini tam dolu olarak çalıştırırsam elektrik ve sudan tasarruf etmiş

oluruz. Babası: Ben de lambaları tasarruflu ampullerle değiştirmeli ve damlatan muslukları en kısa sürede tamir etmeliyim” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 58).

rnek 1.’de anne ve babanın rolleri ayrılmaktadır. Anne; amaşır ve bulaşık yıkama işlerinden sorumluyken, baba; tamirat ve tadilat işlerinden sorumlu gzmektedir. Evde temizlik işlerinin anneye, tamirat işlerinin babaya atfedilmesi cinsiyetler arası bir görev dağılımını olduğunun algısını yaratabilir.

rnek 2:

Resim 27. Ev kazaları (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 101)

Resim 27.’de verilen örneklerde; kadınların ve erkeklerin cinsiyetlerine göre ev işlerini yaptıklarına ve bu işlerle ilgili ev kazalarına uğradıkları sonucuna varılabilir.

rnek 3:

Resim 28. Pazar Yeri (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 82)

Resim 28.'de görünen pazar yerinde alışveriş yapanların çoğunluğunun kadınlardan oluşmasından, yemek yapmaktan ve mutfak alışverişinden kadınların sorumlu olduğu çıkarımı yapılabilir.

4.5.5. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)

Evren Yayıncılık'a ait 3. sınıf ders kitabında yer alan bireylerin yapmış oldukları ev işleri Tablo 23.'de gösterilmiştir.

Tablo 23. 3. Sınıf Hayat Bilgisi (Evren Y.) Ders Kitabı Cinsiyetlere Göre Yapılan Ev İşleri

Kadın	Erkek	Ortak
Alışverişe gider	Ampul değiştirir	Sofrayı kurar ve toplar
Çamaşır yıkar	Boya yapar	
Çay servisi yapar	Musluk tamir eder	
Çiçek bakımı yapar	Sofrayı kurar ve toplar	
Çocuğun beslenmesini hazırlar		
Çocuğun dersleriyle ilgilenir		
Çocukla sohbet eder		
Dikiş diker		
Pazar alışverişi yapar		
Sofrayı kurar ve toplar		
Yemek yapar		

Tablo 23.'de; kadınların yaptığı 11 farklı ev işine karşılık, erkekler 4 farklı ev işi yapmaktadır. Ortak yapılan ev işi ise 1 tanedir. Tamirat ve tadilat işlerinde erkekler ön planda çıkarken, kadınlar daha çok çocuk bakımı ve diğer ev işleriyle meşgul olmaktadır.

Örnek 1:

Resim 29. Tamirat (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 59)

“Sevil’in annesi mutfakta yemek yapıyordu. Babası, alet çantasını aldı. Mutfaktaki bozuk musluğu tamir etmeye başladı. Ali ve Sevil’in kardeşi Tuna da babasını seyrediyordu. Babası, Tuna’dan yardım istedi. Çantadaki aletlerden istediklerini kendisine vermesini söyledi. Böylece işi kolaylaşacak ve çabuk bitecekti. Musluğu kısa sürede tamir ettiler. Bu sırada annesi yemeği pişirmiş, Ali de sofrayı hazırlamıştı. Hep birlikte yemek yediler. Yemekten sonra Ali, Tuna ve babaları bahçe kapısını tamir etmek için bahçeye çıktılar. Sevil ve annesi de birlikte sofrayı topladılar” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 59).

Resim 29. ve ilgili metin birlikte incelendiğinde erkek çocukları ve babalarının evdeki tamir işlerini yaptıkları, anne ve kız çocuğunun ise mutfakla ve sofrayı toplamakla görevli oldukları görülmektedir. Tamirat işleri yapılırken erkek çocuğunun babasına yardım etmesi ile bu görevin erkeklere ait olduğu sonucuna varılabilir.

Örnek 2:

“Annenize sorarak yazın ve kışın pişirdiği üç sebze yemeğinin ismini öğreniniz” (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 84).

Örnek 2.’de yemek yapma işinden annelerin sorumlu olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Örnek 3:

Resim 30. Çamaşır Yıkama (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (Evren Y.) Ders Kitabı S: 51)

Resim 30. incelendiğinde çamaşır yıkama işini yapanların sadece kadınlar olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum ev işlerinin yapılmasında kadın-erkek eşitsizliği düşüncesini meydana getirebilir.

4.6. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Karşıtı Olumlu Örnekler

4.6.1. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Ardıç Yayıncılık)

Örnek 1:

Resim 31. Meslekler (Kaynak: Hayat Bilgisi 1 (Ardıç Y.) Ders Kitabı S: 54)

Resim 31.'de kadın ve erkeğin meslekleri incelendiğinde; kadının doktor, erkeğin ise öğretmen olarak verilmesi, daha önceki bulgularda yer alan kadın öğretmen, erkek doktor imajının tam tersini yansıtmaktadır. Ayrıca kitapların genelinde rastladığımız erkeklerin spor yaptığı algısının tersine, kadının spor yaptığının belirtilmesi olumlu bir örnek olabilir.

Örnek 2:

Resim 32. Okul İdaresi (Kaynak: Hayat Bilgisi 1 (Ardıç Y.) Ders Kitabı S: 30)

Resim 32.'de resmedilen okul idaresinde, okul müdürü kadın, müdür yardımcısı da erkek olarak gösterilmiştir. Okul müdürü olmanın genellikle erkeklerle ifade edilmesinin karşısında, bir kadının okul müdürü görselinde kullanılması olumlu bir örnek olarak verilebilir.

Örnek 3:

Durumlar	Nezaket ifadeleri	Lütfen.			
		Özür dilerim.	Rica ederim.	Tesekkür ederim.	
Yatağınızı toplamadınız. Bu durumda annenize ve babanıza ne demelisiniz?		✓			
Kahvaltı sofrasının toplanmasına yardım ettiniz. Size teşekkür eden anne ve babanıza, bu durumda ne demelisiniz?					
Oyuncağınız kırıldı. Aile üyelerinin birinden yardım isteyeceksiniz. Bu durumda ne demelisiniz?					
Ders çalışırken size yardım eden aile bireyelerine, bu yardımı sonucunda ne demelisiniz?					

Resim 33. Sorumluluk Dağılımı (Kaynak: Hayat Bilgisi 1 (Ardıç Y.) Ders Kitabı S: 64)

Resim 33.'de verilen değerlendirme tablosunda; yatak toplama, masa toplama, tamirat gibi ev işleri ailenin geneline mal edilerek, herhangi bir aile bireyine sorumluluk yüklenmemiştir. Ev işlerinde belirli görevlerin cinsiyetler bakımından ayrılmaması toplumsal cinsiyet eşıtlığı bakımından olumlu bir örnek olabilir.

4.6.2. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Beşgen Yayıncılık)

Örnek 1:

“Sabah kahvaltılarını ve akşam yemeklerini ailece hazırlar, birlikte yeriz”
(Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 69).

Örnek 1.'de; yemeğin hazırlanmasında anneme yardım ederim yerine, ailece diyerek genelleme yapılması, bireylerin eşit şekilde ev işlerinde görev alabileceğini belirtmesi bakımından olumlu bir örnek olabilir.

Örnek 2:

“Annem ve babam sabahları işe gidiyor, akşama kadar çalışıyorlar. Eve geldiklerinde de yardımlaşarak ev işlerini yapıyorlar. Evde çok iş olduğundan ağabeyim ve ben de onlara yardımcı oluyoruz” (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 71).

Örnek 2.'de annenin ve babanın ev ekonomisinden ve ev işlerinden ortak şekilde yükümlü oldukları görülmektedir.

Örnek 3:

Resim 34. Temizlik (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 105)

Resim 34.'de görüldüğü üzere ev işlerinde bir görev dağılımı yapılmıştır. Aile içinde bütün bireylerin ev temizliği yaparken resmedilmesi olumlu bir örnek olarak gösterilebilir.

Örnek 4:

Resim 35. Mutfak işbirliği (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 168)

Resim 35. incelendiğinde mutfakta kadın ve erkeğin ortaklaşa yemek yapması ve erkek çocuğunun da yardımcı olması olumlu bir örnek olarak gösterilebilir.

Örnek 4:

Resim 36. Mama Yediren Baba (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (Beşgen Y.) Ders Kitabı S: 15)

Resim 36. çocuk bakımından babaların da sorumlu olduğunu belirten olumlu bir örnek olarak gösterilebilir.

4.6.3. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

Örnek 1:

8. Aşağıdaki ifadelerden hangisinde görev paylaşımı vardır?

♡ Bizim evde bütün işleri babam yapar.

☆ Evimizde iş bölümü vardır.

☼ Ben çocuğum, evde iş yapmam.

Resim 37. İş Bölümü (Kaynak: Hayat Bilgisi 2 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 102)

Resim 37.'de görev paylaşımı ile ilgili örnek verilirken evde iş bölümlerinin olduğunun belirtilmesi ve ev işlerini yapan kişinin baba üzerinden örneklendirilip anneye mal edilmemesi olumlu bir örnek olarak gösterilebilir.

4.6.4. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (MEB Yayınları)

Örnek 1:

Resim 38. Baba ve Çocuğu (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 51)

Resim 38. bebek bakımının baba ile ilişkilendirildiği olumlu bir örnek olarak ifade edilebilir.

Örnek 2:

Resim 39. Ev Temizliği (Kaynak: Hayat Bilgisi 3 (MEB Y.) Ders Kitabı S: 54)

Resim 39. ev temizliğinde bütün ailenin görev alması ve iş bölümü yapılması bakımından olumlu bir örnek olarak gösterilebilir.

4.6.5. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı (Evren Yayıncılık)

Hayat bilgisi 3 (Evren Y.) ders kitabında herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmamızdan elde edilen sonuçlar, araştırmamızdan elde edilen bulgular ve ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Cinsiyetlerin Kullanılma Sıklıkları

Çalışmamızın birinci alt problemi olan cinsiyetlerinin kullanım sıklıklarının ders kitaplarındaki dağılımları incelendiğinde elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

1) Yetişkin ve çocuk görsellerinin toplamına bakıldığında erkek sayısının kadın sayısından fazla olduğu görülmektedir.

2) Yetişkin kadın resimleri kamusal alanda 227, özel alanda ise 109 kez görülmekte, bununla birlikte yetişkin erkek resimleri kamusal alanda 214, özel alanda 109 kez görülmektedir. Hem kamusal alanda, hem de özel alanda kadınların sayıca üstünlüğü olmakla birlikte, kadınların özel alanda daha çok gösterilmesi ev işleriyle ilgili görsellerle ilişkilendirilmektedir. Çelik'e (2016: 1) göre kadınlardan ve erkeklerden beklenen rollerin niteliğiyle kadınlar özel alanla sınırlandırılırken, erkekler kamusal alana yönlendirilmekte ve bu alandaki varlıkları pekiştirilmektedir.

Cinsiyetlere Göre Bireylerin Üstlendikleri Meslekler

Çalışmamızın ikinci alt problemi olan cinsiyetlere göre bireylerin yapmış oldukları meslekler hususunda araştırmamızdan elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

1) Ders kitaplarında yer alan mesleklerin cinsiyetlere göre dağılımında kadınlar 43, erkekler ise 72 kere herhangi bir mesleği icra ederken gözükmektedirler. Kadınların 26 farklı meslek, erkeklerin ise 45 farklı meslek dalında çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında erkeklerin hem çalışma yaşamında, hem de meslek seçimlerinde kadınlara nispeten sayıca fazla oldukları görülmektedir.

2) Kadınların yaptıkları mesleklerin, erkeklerin yaptıkları mesleklere nispeten daha az beden gücü ve dayanıklılık gerektiren meslekler olduğu görülmektedir.

3) Kadın ve erkeğin aynı ortamda bulunduğu durumlarda, genellikle kadınların ekonomik bakımdan erkeklere nazaran düşük ücretli mesleklerde yer aldığı görülmüştür.

4) İncelenen kitaplarda polislerin erkek olarak resmedildiği ve metinlerle de bunun desteklendiği görülmektedir. Bir kereye mahsus olmak üzere kadın polis figürü 2. sınıf (Beşgen Y.) hayat bilgisi ders kitabında gösterilmektedir.

5) Pazarlarda satış yapan esnaf resimlerinin tamamının erkeklerden seçilmiş olduğu görülmektedir.

6) Okul servisi, belediye veya halk otobüsü kullanan bütün şoför resimlerinde erkek karakterlerin olduğu, bununla birlikte şoföre yardımcı olan servis personelinin kadınlardan seçildiği dikkat çekmektedir.

Bu sonuçlardan da gözükmektedir ki incelenen ders kitaplarında meslekler kadın ve erkek meslekleri olarak birbirinden farklılaşmakta ve erkeklerin mesleki anlamda daha çeşitli alanlara yöneldiği görülmektedir. Bu bakımdan Kılıç ve Bircan'ın (2011) çalışması ile çalışmamızın "cinsiyetlerin üstlendikleri meslekler nelerdir" alt problemine ait sonuçlar benzerlik göstermektedir. Ayrıca erkeklerin meslek hayatında temsil sayılarının kadınlara oranla fazla gösterildiği sonucu ile çalışmamız Özmeriç Taştekin'in (2019) çalışması ile benzerlik göstermektedir.

YÖK (2019) verileri incelendiğinde, 2019-2020 eğitim öğretim yılı itibariyle eğitim ve öğretim alanları sıralamasına göre lisans düzeyindeki toplam öğrenci sayıları oranlandığında; mühendislik fakültelerine giden öğrencilerin yaklaşık %79'unun erkek, %21'inin kadın öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yine aynı veri listesinde eğitim fakültelerine devam eden öğrencilerin %60'ının kadınlardan oluştuğu belirlenmiştir. Elde edilen bu veriler ışığında, öğretmenlik ve mühendislik meslekleri tercih edilirken, önceki bölümlerde değinilen kalıpyargıların ön planda tutulduğu da söylenebilir. Söz konusu dokümanda dikkat çeken bir başka nokta ise; tıp okuyan öğrenci sayısındaki dağılımda kadın öğrencilerin %51 orana sahip olmasıdır. Fakat ders kitaplarında yer alan görsellerde, doktor karakterinin çoğunlukla erkek bireyler olarak resmedildiği görülmüştür.

Ders kitaplarının içeriğinde yer alan meslekler çocukların zihinlerinde mesleki kalıp yargılarının oluşmasına ve bireyde mesleklere karşı olumsuz tutum ve düşünce geliştirmesine sebep olabilir. Dilek'e (2014) göre kitaplarda yer alan görsellerin kadınların belirli meslekler üzerinde varlık gösterdiği düşüncesi, çocukluktan yetişkinliğe bu düşüncüyü taşıyacak ve kadınları erkeklere oranla daha dezavantajlı bireyler haline getirecektir.

Cinsiyetlere Göre Bireylerin Oynadıkları Oyunlar ve Yaptıkları Sportif Faaliyetler

Çalışmamızın üçüncü alt problemi olan cinsiyetlere göre bireylerin oynadıkları oyunlar ve yaptıkları sportif faaliyetlerin ders kitaplarındaki dağılımı incelendiğinde elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

1) Ders kitaplarında yer alan erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha aktif, hareketli ve spora meyilli olduklarını görülmektedir.

2) Futbol tamamen erkeklere ait bir spor olarak gösterilmekte olup, kadınların herhangi bir şekilde futbolla ilgisi gözükmemektedir.

3) Kız çocuklarının oynadıkları oyunlar ve oyunlarda kullandıkları nesnelere oyuncak bebekler, ip ve çeşitli toplar dikkat çekmektedir. Bununla birlikte erkek çocuklarının oyuncak araba, bilgisayar, misket ve çoğunlukla futbol topu ile resmedildikleri görülmüştür. Buna göre oyuncaklarda cinsiyetlere göre kadın-erkek ayrımının olduğu söylenebilir.

Çalışmamızdan elde edilen sonuçlara göre kız çocukları ve erkek çocuklarının oyun ve spor alanında ilgi alanları farklılık göstermektedir.

Oyun oynamak çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynar. Özer vd. (2006: 55) göre çocuk oyunları, çocukların toplumsal kültürlerini edinmeleri bakımından önemli rol oynar. Çocukların ince ve kaba motor becerilerinin gelişiminde oyunun etkisi büyüktür. Bununla birlikte çocuğun sosyalleşme sürecinde de oyun önemli bir yere sahiptir. Bireyin oynayacağı oyunların seçiminde arkadaş çevresinin ve ailesinin yönlendirmeleri önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalar kız çocuklarının oyuncak tercihinde bebekler, mutfak malzemeleri ve dikiş setleri gibi oyuncakların olduğunu, erkek çocuklarının ise araba, kamyon, iş makinesi gibi oyuncakları tercih ettikleri belirlenmiştir (Lindsey, 2015: 80; Yağan Güder ve Alabay, 2014: 97)

Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimine katkı sunan bir diğer etkinlik ise spor yapmaktır. Bireysel ya da takım halinde yapılan sporlar neticesinde çocukların psikomotor becerileri gelişmekte ve çocuklar birlikte hareket etmeyi öğrenmektedirler. Çelik ve Şahin'e (2013: 469) göre spor çocuğun bedensel, ruhsal ve sosyal anlamda gelişmesi için önemli bir faaliyettir. Koca'ya (2006) göre erkek çocukları kuvvetli kalabilmek için ve kendilerini geliştirebilmeleri için aileleri tarafından spora yönlendirilirken, kız çocukları kadınsı özelliklerini kaybetmemeleri için spora yönlendirilmemektedir. Ders kitaplarında kız çocuklarını çeşitli spor dallarıyla daha çok ilişkilendirilerek, kız çocuklarının spora yönelmelerinde öncülük edilebilir.

Cinsiyetlere Göre Bireylerin Sergilemiş Oldukları Tutum, Davranış ve Sahip Oldukları Kişilik Özellikleri

Çalışmamızın dördüncü alt problemi olan cinsiyetlere göre bireylerin sergilemiş oldukları tutum ve davranışlar incelendiğinde elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

1) Kına ve düğün gibi görsellerde kadın karakterlerin erkek evine götürüldüğü ve erkek evine aidiyet hissinin oluşturulduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında kadın edilgen, sessiz ve sönük karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2) Sünnet düğünü görsellerinde erkek çocuğunun özgüvenli ve özgür gözüktüğü görülmektedir. Erkek çocuğunun beden dili, kendini güçlü hissettiğini göstermektedir.

3) Kitaplarda bilgi, öğüt veren veya anlatıcı rolü üstlenen kişiler genellikle erkeklerden seçilmiştir.

4) Yaramazlık yapan veya kuralları çiğneyen karakterlerin çoğunlukla erkek çocuklarından seçildiği görülmektedir. Bununla birlikte erkek çocuklarının yaptıkları hataları düzeltmeye çalışan ve onları uyaran karakterlerin kız çocuklarından seçildiği görülmüştür.

5) Annelik ve fedakâr olmak birbiriyle bağlantılı olarak karşımıza çıkmakta ve kadınların fedakâr bireyler olduğu vurgusu yapılmaktadır.

6) Bilimle uğraşan karakterlerin erkek çocuklarından seçildiği görülmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında kadınlar aleyhine bir eşitsizlikten söz edilebilir.

Cinsiyete ilişkin rollerin ilk öğrenilmeye başlandığı yer olan aile, çocuğun gelecekte nasıl bir düşünce yapısına sahip olacağını da temellerini atar. Tutar'a

(2016: 53) göre çocuğun kültürel çevresini ilk şekillendiren yer ailesidir ve ailede alınacak eğitimle birlikte çocuğun gelecek yaşantısında edineceği ahlaki tutum ve davranışları şekillenir. Vatandaş'a (2007: 47) göre kadınlar toplumda duygusal yönü ağır basan kişilik özellikleriyle, erkekler ise toplumsal yaşamda dışa dönük kişilik özellikleriyle kabul görmektedir.

Cinsiyetlere Göre Bireylerin Ev İçerisindeki Görev ve Sorumlulukları

Çalışmamızın beşinci alt problemi olan bireylerin cinsiyetlerine göre ev içerisindeki görev ve sorumluluklarının ders kitaplarındaki dağılımı incelendiğinde elde edilen sonuçlar şu şekildedir;

- 1) Ev işi yapılan görsellerde kadın karakterlerin, erkeklere oranla daha fazla resmedildiği görülmektedir.
- 2) Çamaşır ve bulaşık yıkama işlerinin tamamında kadınlara ait görseller kullanılmakta, erkekler ise bu tür ev işlerinde yer almamaktadır.
- 3) Yemek yapmak kadınlara özgü bir ev işi olarak görülmektedir. Erkeklerin mutfakta yer aldığı görsellerde kadına yardımcı karakterler olarak bulunduğu görülmektedir.
- 4) Bozulan eşyaların tamirini yapan karakterin evin babası olduğu, bununla birlikte babaya yardım eden çocuğun da erkek çocuk olduğu görülmektedir. Bu da tamir işinin erkekler tarafından yapılabileceği algısını ortaya çıkarmaktadır.
- 5) Okula giden çocuğun beslenmesinin hazırlanması, çantasının düzenlenmesi gibi görevlerin anne tarafından yapıldığı görülmektedir.
- 6) Çocukların veli toplantısına gitmek ve okul ile ilgili durumlarını kontrol etme görevleri anneler tarafından gerçekleştirilmektedir.

7) Çocuklarıyla geçmiş hakkında konuşan, dertleşen ve onların sorunlarını dinleyen kişiler anneler olarak gösterilmektedir.

8) Küçük çocuklar genellikle annelerinin kucağında resmedilmiş olup, kız çocuklarının annelerinin yanında, erkek çocuklarının da babalarının yanında resmedildiği görülmektedir.

9) Pazar alışverişini yapanların çoğunlukla kadın karakterler olarak resmedildiği görülmektedir. Bu da evde yemek yapma işinin ve mutfak sorumluluğunun kadına ait olduğu sonucunu bize verebilir.

Çalışmamızdan elde edilen verilere göre kadınların ev işleriyle daha aktif bir şekilde ilgilendikleri görülmektedir. İncelenen kitaplarda anne ve babalar çocuklarıyla birlikte resmedilmiş olsalar bile, annelerin çocuklarıyla ilgileniş biçimi ve onlar üzerinde yüklendikleri sorumlulukların babalardan çok daha fazla olduğu gözükmemektedir. Metin ve görsellerde, her ne kadar aile içinde yardımlaşma ve işbirliği vurgusu yapılsa da, ev içinde kadının rolünün çok daha fazla olduğu ve bu rollerin dengeli bir biçimde dağılmadığı dikkat çekmektedir. Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar Güney'in (2016) çalışmasındaki sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Devault (1991), ev içinde yemek hazırlamanın ve aileyi doyurma görevinin kadınlığın bir parçası olduğunu ve erkeklerin de bu aşamada hizmet edilen kişi olduğunu söyler (Aktaran Giddens, 2012: 260). Gümüšoğlu'na (2016: 71) göre kadınları mutfakta veya evin başka alanlarında iş yaparken görmek ve bu eylemleri sırasında üzerlerinde önlüklerinin olması, onların üniforması gibi görülmekte ve üzerlerine yakıştırılmaktadır.

Lindsey'e (2015: 83) göre anne ve babalarının toplumsal cinsiyet bağlamında çocuklardan farklı kişilik ve davranış beklentileri vardır. Babaların erkek çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeyi ve tadilat, spor gibi işleri yapmayı tercih ettiklerini belirtirken, annelerin kız çocuklarıyla daha fazla zaman geçirip, ev işlerini yapmaya yöneldiklerini söylemektedir. Bununla birlikte anneler çocuklarıyla,

babalarının olduğundan daha fazla ilişki kurmakta ve duygusal anlamda daha yakın olmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Karşıtı Olumlu Örnekler

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşıtı örneklerin varlığını incelediğimizde, çalışmamızdan elde edilen sonuçlara göre; cinsiyetçi ifadelerden uzak, kadının statüsünü yükselten ve hayatın her alanında eşitliği sağlayabilecek örneklerin varlığından söz edebiliriz. Fakat bu örneklerin yeterli sayıda olmadığı söylenebilir.

İncelenen kitaplarda genellikle temizlik, sofraya kurma veya kaldırma işlerinin yapılmasında kadın ve erkeğin işbirliği yaptığı görülmektedir. Mutfakla ilgili görsellerde kadının yemek yapan konumunda, erkeğin ise yardımcı konumunda olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte; ailece ev temizliğinin yapılması, babanın çocuğunu doyurduğu veya gezmeye çıkardığı örneklerin olması, çocukların zihninde aile yapısı hakkında olumlu düşüncelerin gelişmesini sağlayabilecek örneklerdir.

Kadınların öğretmenlik mesleğinden farklı olarak; yöneticilik ve doktorluk gibi daha yüksek maaşlı meslekleri yaptığı görseller kullanılmakta, fakat sayıca bu örneklerin az olduğu görülmektedir.

Çubukçu ve Sivaslıgil (2007) yaptıkları çalışmada ev işlerinin sunumunda geleneksel tutumun dışında iletilerin sunulduğunu ve ev işlerinde kadın ve erkeğin birlikte hareket ettikleri sonucuna varmışlardır. Çalışmamız sınırlı sayıda örnekle olmakla beraber bu açıdan Çubukçu ve Sivaslıgil'in (2007) çalışmasıyla benzer sonuçlar göstermektedir. Bununla birlikte mesleklerin dağılımı ve boş zaman aktiviteleri bakımından elde edilen sonuçlar benzerlik göstermemektedir. Ayrıca çalışmamız, Sönmez'in (2020) çalışmasından elde ettiği sonuçlarla aynı doğrultuda olup, cinsiyetçi yaklaşımdan uzak örneklerin kullanıldığı fakat yeterli duyarlılığa sahip olmadığı sonucuna ulaşmaktadır.

ÖNERİLER

Çalışmamızdan elde edilen bulgular ışığında toplumsal cinsiyet üzerine araştırma yapacak olan araştırmacılara, ders kitabı hazırlayanlara ve bu kitapların uygulayıcısı olan öğretmenlere yönelik şu önerilere yer verilebilir.

Araştırmacılara Öneriler

1) Toplumsal cinsiyet konusu bütün toplumların uzun süredir mücadele ettiği hassas bir konu olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet konusunu incelemek isteyen araştırmacılarında aynı hassasiyete sahip olması gerekmektedir.

2) Eğitim sistemimiz ile farklı ülkelerin eğitim sistemlerinde yer alan unsurlar toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından karşılaştırılabilir.

3) Toplumsal cinsiyet algıları üzerine ilköğretim öğrencileriyle ve öğretmenleriyle bir olgubilim (fenomenoloji) çalışması yapılabilir.

Kitap Yazarları ve Öğretmenlere Öneriler

1) Ders kitapları hazırlanırken görsellerin seçiminde titiz davranılmalı ve kadın-erkek eşitliği gözetilmelidir.

2) Metinlerde yer alan ifadelere dikkat edilmeli ve dilde kalıplaşmış cinsiyetçi söylemlerin bulunmamasına dikkat edilmelidir.

3) Ders kitaplarında yer alan meslek görsellerinde, kadınların da erkeklerle birlikte aynı mesleği yaptıkları görseller kullanılabilir. Kız çocuklarının istedikleri her mesleği yapabilecekleri vurgulanabilir.

4) Güç, cesaret ve dayanıklılık gerektiren mesleklerde de kadınların yer alabileceğini gösteren örnekler çoğaltılabilir.

5) Ders kitaplarında yer alan ebeveynlerin, çocuklarıyla aynı düzeyde ilgilendikleri vurgulanabilir. Babanın çocuğun bakımından sorumlu olduğu örneklerin sayısı artırılabilir.

6) Kadını toplumda edilgen gösteren örneklerin yerine, topluma lider olan kadınların hayatlarından kesitler kullanılabilir.

7) Ev işlerinde kadın ve erkeğin her işi beraber yapabilecekleri gösterilebilir. Çamaşır, bulaşık yıkama ve yemek yapmanın sadece kadın görevi olmadığına dikkat çekilebilir.

8) Kız ve erkek çocuklarının her oyunu beraber oynayabileceği belirtilebilir ve kız çocuklarının spora yönlendirilmesini amaçlayan içeriğe yer verilebilir.

9) Çeşitli spor dallarından kadın sporcuların resimleri kullanılarak başarı hikâyelerine yer verilebilir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar. (Der: Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Burr, V. (2002). Gender and social psychology. London: Routledge.

Creswell, J.W. (2009). Research design qualitative, quantitative and mixed methods approaches (3'rd ed.). London :Sage Publications.

Demirel, Ö. (2012). Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya (27.b.). Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö., Kıroğlu, K. (2020) (Ed.). Ders kitabı incelemesi (4.b.). Ankara: Pegem Akademi.

Dewey, J. (2019). Okul ve toplum (6.b.). (Çev. H.A. Başman). Ankara: Pegem Akademi.

Dökmen, Z.Y. (2018). Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar (9.b.). İstanbul: Remzi Kitabevi

Erkan, N. S. (2019). Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları (5.b.). Z.F.Temel (Ed.). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar içinde (s. 3-48). Ankara: Anı Yayıncılık.

Ersöz, G.A (2016). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ertürk, S. (1972). Eğitimde program geliştirme. Ankara: Yelken Yayınları.

Gander, M. J., Gardiner, H. W. (2004). Çocuk ve ergen gelişimi [Child and adolescent development] (5.b.). (Çev. A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur). İstanbul: İmge Kitabevi.

Giddens, A. (2012). Sosyoloji (Çev. C.Güzel). Ankara: Kırmızı Yayınları.

Gümüšoğlu, F. (2016). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet 1928'den günümüze (4.b.). İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

- Kabapınar, Y. (2014). Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi, hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine (4.b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kail, R. V. (2010). Children and their development (5th ed.). Prentice-Hall, Inc.
- Karal D, Aydemir E. (2012). Türkiye’de kadına yönelik şiddet (1.b.) Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Lindsey, L. L. (2015). Gender roles: A sociological perspective. Routledge.
- Myers, D.G., Dewall, C.N. (2017). Psikoloji. (Çev. A. D. Batıgün). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Oakley, A. (1985). Sex, gender and society. England: Maurice Temple Smith.
- Patton, M. Q. (2014). Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice. Sage publications.
- Pilcher, J., Whelehan, I. (2004). 50 key concepts in gender studies. London: Sage Publication.
- Sayılan, F. (2012). Toplumsal cinsiyet ve eğitim: Olanaklar ve sınırlar. Ankara: Dipnot.
- Sönmez, V. (2016). Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu (7.b). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V., Alacapınar, F. G. (2015). Örnekleriyle eğitimde program değerlendirme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sullivan, T. J. (2015). Introduction to social problems (10’th ed.). Pearson.
- Tezcan, M. (1996). Eğitim sosyolojisi (10.b.). Ankara: Feryal Matbaası.
- Tezcan. M. (2019). Eğitim sosyolojisi (19.b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Topses, G., Topses, M.D. (2014). Toplumsal olayların bilimi toplumbilime giriş (2.b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tutar, H. (2016). Sosyal psikoloji (3.b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türköne, M. (1995). Eski Türk toplumunda cinsiyet kültürü. Ankara: Ark Yayınevi.
- Weber, R., P. (1990). Basic content analysis (2’nd ed.). London: Sage Publications.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (10. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, S. (2004). Örtük program eğitimde saklı uygulamalar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Akkaş, İ., Uyanık, Z. (2016). “Kadına yönelik şiddet”. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 6 (1), 32-42.

Asan, H. T. (2006). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Asan, H. T. (2010). “Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması”. Fe Dergi, 2(2), 65-74.

Atay, M., Danju, I. (2012). “Analysis of 1st grade and 5th grade textbooks and primary school student's views about personal traits in gender role in society”. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 47, 64-73.

Bakırcı, K. (2015). “İstanbul sözleşmesi”. Ankara Barosu Dergisi, (4), 133-204.

Balcı, E., Sel, B. (2017). “İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen düşünme biçimleri”. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 21 (3), 723-740.

Bandura, A. (2001). “Social cognitive theory of mass communication”. Media Psychology, 3(3), 265-299.

Başar, F., Demirci, N. (2015). “Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet”. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2(1), 41-52.

Belet, D.Ş. (1999). İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Bereaud, S. R. (1975). “Sex role images in French children's books”. Journal of Marriage and the Family, 194-207.

Bowen, G. A. (2009). “Document analysis as a qualitative research method”. Qualitative Research Journal, 9(2), 27-40.

Çelik, A., Şahin, M. (2013). “Spor ve çocuk gelişimi”. International Journal of Social Science, 6(1), 467-478.

- Çelik, G. (2016). “Erkekler de ağlar!: Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü”. *Fe Dergi*, 8(2), 1-12.
- Çubukçu, H., Sivaslıgil, P. (2007). “İngilizce ders kitaplarında cinsiyetçilik”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(34), 25-32.
- Damigella, D., Licciardello, O. (2014). “Stereotypes and prejudices at school: A study on primary school reading books”. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 127, 209-213.
- Demirbilek, S. (2007). “Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi”. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*. 44(511), 12-27.
- Demircioğlu, E. (2014). 10 Ve 11. Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Yer Alan Görseller ve Metinlerde Toplumsal Cinsiyet Temsiliyle İlgili Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri (Trabzon Örneği), Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Dilek, A. (2014). “4-6 yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleksel analizi”. *Journal Of Qafqaz University*, 2(1), 94-102.
- Dursun, A. (2020). “Kadına yönelik şiddet: Ergenlerin toplumsal cinsiyet algılarının yordayıcılığı”. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 3(6), 33-44.
- Erdol, T. A., Gözütok, F. D. (2019). “Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitim programının değerlendirilmesi”. *Elementary Education Online*, 18(4), 1497-1519.
- Erkılıç, T., Can, S. (2018). “Eğitim yönetimi ders kitaplarının içerik ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi”. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 2(4), 295-307.
- Fidan, N., Baykul, Y. (1994). “İlköğretimde temel öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(10), 7-20.
- Güney, N. (2016). “6. sınıf Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet incelemesi”. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 1229-1248.
- Güney, O. (2012). 5-6 Yaş Çocuklarında Algılanan Cinsiyet Kalıpyargılarına İlişkin Ebeveyn Beklentileri ile Oyuncak Tercihleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güven, S., Püsküllü, M. A. (2017). “Hayat bilgisi ders kitapları ile ilgili yapılan çalışmaların içerik analizi”. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 3(2), 75-86.

- Helvacıoğlu Gümüőođlu, F. (1994). 1928'den 1994'e Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kalaycı, N., Güneş, E. (2014). "Resmi programdaki örtük mesajların öğrencilerin özgürlük değerine ilişkin algıları üzerindeki etkisinin belirlenmesi özgürlük mü? Güvenlik mi?". *Journal of Turkish Educational Sciences*, 12(1), 17-34.
- Karal, D., Aydemir, E. (2012). "Violence against women in Turkey". Ankara, Turkey: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Kasa, B., Şahan, B. (2016). "Gender stereotypes in primary school Turkish textbooks; İlkokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet kalıp yargıları". *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4152-4167.
- Kasapoğlu, H. (2013). "Okulda değer eğitimi ve hikâyeler". *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.
- Kaynak, D. (2017). Okul Öncesi Hikaye ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Kemaloğlu, M. (2019). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin (CEDAW) Türkiye Raporları ve Sivil Toplum Çerçevesinde Türkiye'de Kadının Durumunun Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kılıç, L. K., Bircan, E. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme". *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 2(3), 129-148.
- Koca, C. (2006). "Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri". *Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 81-99.
- Koçak, A., Arun, Ö. (2006). "İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu". *Selçuk İletişim*, 4(3), 21-28.
- Kükreler, M. (2015). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yönüyle Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Lee, J. F. K., Collins, P. (2009). "Australian English language textbooks: The gender issues. *Gender and Education*, 21(4), 353-370.
- Melanlıoğlu, D. (2010). "Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları". *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 64-73.

- Narahara, M. M. (1998). "Gender stereotypes in children's picture book". Long Beach: University of California.
- Orbeyi, S., Güven, B. (2008). "Yeni ilköğretim matematik dersi öğretim programının değerlendirme ögesine ilişkin öğretmen görüşleri". Eğitimde Kuram ve Uygulama, 4(1), 133-147.
- Öngen, B., Aytaç, S. (2013). "Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi/attitudes of university students regarding to gender roles and relationship with life values". Sosyoloji Konferansları, (48), 1-18.
- Özdemir, E., Karaboğa, A. B. (2019). "Ortaokul matematik ders kitaplarında toplumsal cinsiyet". Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(3), 760-781.
- Özdemir, Y. (2019). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Göndermeleri Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Özkan, R. (2010). "Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği". Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1), 1124-1141.
- Özmeriç Taştekin, G. (2019). İlkokul Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Temsilleri: Nicel Bir İçerik Çözümlemesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ram, L. (2008). "Do the primary school textbooks in Pakistan reflect gender biases? A content analysis of illustrations". Journal of Research and Reflections in Education, 2(2), 92-102.
- Sadker, D., Zittleman, K. (2001). "Gender bias: From colonial America to today's classrooms". Multicultural Education: Issues and Perspectives, 4, 125-151.
- Severge, Y. E. (1998). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik (İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, K. (2020). İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Táboas-Pais, M. I., Rey-Cao, A. (2012). "Gender differences in physical education textbooks in Spain: A content analysis of photographs". Sex Roles, 67(7-8), 389-402.

- Turner-Bowker, D. M. (1996). "Gender stereotyped descriptors in children's picture books: Does "Curious Jane" exist in the literature?". *Sex roles*, 35(7-8), 461-488.
- Özbay, M. (2003). "Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 59-69.
- Özer, A., Gürkan, C., Ramazanoğlu, O. (2006). "Oyunun çocuk gelişimi üzerine etkileri". *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 5 (6), 67-79.
- Vatandaş, C. (2007). "Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı". *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Wang, W. (1998). "Gender role stereotypes in Chinese primary school textbooks". *Asian Journal of Women's Studies*, 4(4), 39-59.
- Yağan Güder, S., Alabay, E. (2016). "3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi". *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 17(2), 91-111.
- Yeter, E. (2015). "Toplumsal cinsiyet bağlamında kadının özneliği ve din". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 15 (2), 189-210.
- Yıldız, M. (2013). "İlkokul ve ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi kitapları görsellerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi". *Dini Araştırmalar*, 16 (42 (17-06-2013)), 143-165.
- Yiğit, B. (2018). *Ortaokul 7 ve 8. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İnşası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Yüksel, S. (2002). "Örtük program". *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 31-37.

3. Elektronik Kaynaklar

- Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, (2015).
Erişim Adresi:
<http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/amaclari/cinsiyet-esitligini-saglamak> / Erişim Tarihi: 17.06.2020.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, (2018). Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20B%20C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0C3%96%C4%9ERE T%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf> / Erişim Tarihi: 18.06.2020.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, (1948). Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> /Erişim tarihi: 18.06.2020.

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi, 2018. Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/6315/kad%C4%B1n%C4%B1n-gue%C3%A7lenmesi-strajesi-belgesi-ve-eylem-plan%C4%B1-2018-2023.pdf> / Erişim Tarihi: 18.06.2020.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (12.09.2012). Resmi Gazete 28409. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> / Erişim Tarihi: 17.06.2020.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara. Erişim adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf> / Erişim Tarihi: 17.06.2020.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, (1995). Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf> / Erişim Tarihi: 17.06.2020.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) 2010 Yılı Birleşik Raporu, 2011. Erişim Adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/izleme-ve-degerlendirme-raporlari/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-planı-2010-yılı-birlesik-raporu.pdf> / Erişim Tarihi: 18.06.2020.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013), 2008. Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/6314/toplumsal-cinsiyet-e%C5%9Fitli%C4%9Fi-ulusal-eylem-plan%C4%B1-2008-2013.pdf> /Erişim Tarihi: 18.06.2020.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982. Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf / Erişim Tarihi: 17.06.2020.

Türk Dil Kurumu [TDK]. (2020). [https://sozluk.gov.tr/?kelime=cinsiyet%20/](https://sozluk.gov.tr/?kelime=cinsiyet%20) Erişim Tarihi: 13.05.2020.

YÖK (2019). www.istatistik.yok.gov.tr / Erişim Tarihi: 17.06.2020.

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 1985 Bursa doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini Zonguldak Ereğli’de tamamladıktan sonra, Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden 2009 yılında mezun olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda Erzurum-Tortum ve Kars-Selim ilçelerinde yer alan çeşitli ilkokullarda çalıştıktan sonra, 2015 yılından itibaren Kocaeli ilinde çalışmaya başlamıştır. Evli ve bir kız çocuk babası olan araştırmacı halen Gölcük Tersane İlkokulu’nda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

İletişim: kdemirdoven@gmail.com